

Nr B 1

Konstitutionsutskottets memorial angående granskning av de i statsrådet förda protokoll.

Till konstitutionsutskottet ha på därom hos vederbörande gjord framställning blivit överlämnade de under tiden från och med den 10 januari 1957 till och med den 9 januari 1958 i statsrådet förda protokoll, nämligen över

justitiedepartementsärenden från och med den 10 januari 1957 till och med den 3 januari 1958;

justitieärenden från och med den 10 januari 1957 till och med den 3 januari 1958;

utrikesdepartementsärenden från och med den 10 januari 1957 till och med den 3 januari 1958;

försvarsärenden från och med den 10 januari 1957 till och med den 3 januari 1958;

socialärenden från och med den 10 januari 1957 till och med den 3 januari 1958;

kommunikationsärenden från och med den 10 januari 1957 till och med den 3 januari 1958;

finansärenden från och med den 10 januari 1957 till och med den 3 januari 1958;

ecklesiastikärenden från och med den 10 januari 1957 till och med den 3 januari 1958;

jordbruksärenden från och med den 10 januari 1957 till och med den 3 januari 1958;

handelsärenden från och med den 10 januari 1957 till och med den 3 januari 1958;

inrikesärenden från och med den 10 januari 1957 till och med den 3 januari 1958;

civilärenden från och med den 10 januari 1957 till och med den 3 januari 1958.

Därjämte har på därom särskilt gjord framställning överlämnats utdrag av det över finansärenden den 7 februari 1958 förda protokoll i vad det avser avlåtande av proposition nr 50 till innevarande års A-riksdag.

A.

Vid den granskning av ovan omförmälda protokoll och av övriga handlingar, som i överensstämmelse med grundlagens föreskrift av utskottet före-

tagits, har anledning icke förekommit att mot någon ledamot av statsrådet tillämpa § 106 regeringsformen, vilket utskottet får för riksdagen anmäla.

B.

Granskningen har ej heller givit utskottet anledning till anmälan enligt 107 § regeringsformen mot någon ledamot av statsrådet, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.

Stockholm den 8 juli 1958

På konstitutionsutskottets vägnar:

HARALD HALLÉN

Närvarande:

från första kammaren: herrar Elmgren, Damström, Georg Pettersson, Fritiof Karlsson, Olsén, Sveningsson, Torsten Andersson, Dahl, Källqvist och Per-Olof Hanson;

från andra kammaren: herrar Hallén, Pettersson i Norregård, Norén, von Friesen, Spångberg, Jonsson i Haverö, Sehlstedt, Hammar, fru Sjöqvist och herr Gansmoe.

Reservationer:

Avslagna yrkanden om anmälan enligt § 107 regeringsformen

I*

(Protokoll över försvarsärenden den 8 mars 1957)

av herrar *Ollén, Källqvist, von Friesen, Braconier* och *Hammar*, vilka anförde.

De nu tillämpade principerna för anslag till anskaffning av flygmateriel härröra sig från år 1948. Om desamma anförde departementschefen i proposition nr 208 till 1948 års riksdag.

Vid beräkningen av kostnaderna för en bestående flygvapenorganisation måste hänsyn principiellt tagas till materielens förnyelse. Man räknar härvid med livslängder för olika materiel, betingade av förbrukningstiden eller nöd-

* *Närvarande vid behandlingen av förevarande ärende:*

från första kammaren: herrar Elmgren, Damström, Ollén, Georg Pettersson, Fritiof Karlsson, Sveningsson, Erik Olsson, Torsten Andersson, Sörlin och Källqvist;

från andra kammaren: herrar Pettersson i Norregård, Norén, von Friesen, Spångberg, Braconier, Sehlstedt, Hammar, Sveningsson, Andersson i Linköping och Alemyr.

vändigheten att ur effektivitetssynpunkt omsätta materielen. För den viktigaste delen av flygmaterielen, krigsflygplanen, räknas med en livslängd i första linjen av högst sju år, efter vilken tid planen skola ersättas med nya. Ersättningsanskaffningen baseras i princip på inhemsk produktion. Den relativt korta omsättningstiden gör det nödvändigt att redan kort tid efter en flygplansanskaffning planera för ersättningsanskaffningen. Med hänsyn till den långa omloppstiden vid tillverkningen måste beställning å ersättningsmaterielen utläggas redan ett fåtal år efter leveransen av den materiel, som skall ersättas.

De årliga anslagen för anskaffning av flygmateriel, vari flygplankostnaderna utgöra den dominerande delen, ha hittills i stort sett beräknats efter denna sjuåriga omsättningstid i jämna årskvoter. När leveranstakten icke överensstämmer med denna beräkning, ha ojämnheter i anslagsbelastningen uppstått. Förseningar i leveranserna, som uppkommit av olika anledningar och vilka som regel icke kunnat inhämtas i den löpande produktionen, ha medfört reservationer, som i stort sett icke kunnat upparbetas.

För att reservationsanhopningar skola kunna undvikas måste de årliga anslagen anpassas så nära som möjligt till det faktiska betalningsutfallet under budgetåret. När det gäller anskaffningar, som fördela sig över flera budgetår, måste en anslagsanvisning, som tillmätas allenast efter medelsförbrukningen under ett budgetår under anskaffningsperioden, kompletteras med ett bemyndigande att binda utgifter för ytterligare anskaffningar under perioden. Den kontinuerliga anskaffningsplanering som äger rum med avseende å flygmaterielen gör det enligt min mening lämpligt att lägga denna planering till grund för ett bemyndigandesystem på förevarande område.

Som grundval för bedömningen av kostnaderna för anskaffning av flygmateriel bör därför läggas en anskaffningsplan, som med hänsyn till omsättningstakten för krigsflygplanmaterialen lämpligen bör omfatta de närmaste sju budgetåren. Av planen bör i stora drag framgå hur anskaffningarna beräknas komma att fördelas på sjuårsperioden samt de beräknade kostnaderna för förnyelse av materielen, i förekommande fall ökade med engångskostnader för nyanskaffningar. Planen bör delgivas riksdagens vederbörande utskott i samband med att det årliga anslagsäskandet förelägges riksdagen och sedermera fastställas av Kungl. Maj:t att ligga till grund för anskaffningsplaneringen inom den i planen angivna kostnadsramen.

Den sålunda fastställda planen bör varje år förskjutas ett år framåt, så att varje år fastställs en plan att gälla för de närmast därpå följande sju budgetåren. Därvid kunna på grund av förskjutningar i leveranser, ändrat prisläge, organisationsförändringar o. d. vissa ändringar behöva företagas även i de delar den nya planen till tiden sammanfaller med den närmast föregående. Även under löpande budgetår kunna ändringar i planen visa sig erforderliga på grund av ändrade förutsättningar beträffande konstruktioner, leveransmöjligheter m. m.

Det bemyndigande att utlägga beställningar på flygmateriel, som enligt det föregående skulle utverkas av riksdagen, bör grunda sig på denna anskaffningsplan. Bemyndigandet behöver dock icke omfatta hela planens kostnadsram. I princip kan bemyndigandet lämpligen bestämmas till ett belopp motsvarande vad som förutses komma att bindas genom beställningar under det närmaste budgetåret. Vid övergången till det nya systemet böra de beställningar, som redan utlagts men ännu icke slutförts, inräknas i planen och belasta den ram, inom vilken beställningar sålunda skulle få utläggas.

Med en materielanskaffning på detta sätt helt reglerad enligt bemyndigandesystem kommer anslaget till anskaffning av flygmateriel att endast fun-

gera som en betalningsregulator. Något behov av att i anslaget maximera utgifterna skulle då icke förefinnas, utan anslaget borde principiellt kunna vara av förslagsanslags natur. Jag är emellertid icke beredd att nu föreslå en dylik förändring, då närmare erfarenheter torde böra avvaktas beträffande möjligheterna att mera exakt beräkna anslagsbehovet. För det reservationsanslag, som sålunda kan komma att anvisas av riksdagen bör Kungl. Maj:t fastställa en stat, som ansluter sig till det beräknade utbetalningsbehovet.

Sammanfattningsvis innebär mitt förslag till reglering av utgifterna för flygmateriel följande.

1. För anskaffning av flygmateriel och annan teknisk materiel för flygvapnet fastställer Kungl. Maj:t varje år plan med viss angiven kostnadsram, omfattande de närmast följande sju budgetåren. Planen överses varje år i samband med prövningen av äskanden om medel för materielanskaffning.

2. Kungl. Maj:t utverkar riksdagens bemyndigande att medgiva utläggande av beställningar å flygmateriel m. m. inom ramen för ett belopp, motsvarande i princip vad som förutses komma att bindas genom beställningar under det närmaste budgetåret.

3. Anslaget till anskaffning av flygmateriel m. m. bestämmes för varje budgetår till belopp, ungefärligen motsvarande vad som beräknas komma att tillföras anslaget.

Alltsedan budgetåret 1948/49 har riksdagen följt de sålunda uppdragna riktlinjerna.

Det har inträffat, att äskanden om anslag till flygmateriel framställts å tilläggsstat. Sålunda begärdes å tilläggsstat I för budgetåret 1950/51 45 miljoner kronor (prop. 251/50). Detta hade huvudsakligen sin grund i att utländska beställningar å flygmateriel fullgjorts snabbare än beräknat. Riksdagen beviljade detta anslag. För samma budgetår begärdes vidare å tilläggsstat II 32 miljoner kronor (prop. 150/51). Detta belopp var erforderligt huvudsakligen på grund av stegring av den allmänna prisnivån. Anslaget beviljades. Sedan statsverkspropositionen år 1951 framlämnats begärde Kungl. Maj:t (prop. 110/51) vidare höjning av det begärda beloppet med 55 miljoner kronor. Anledningen härtill var enbart prishöjningar. Riksdagen biföll även i detta fall vad Kungl. Maj:t föreslagit.

I statsverkspropositionen till 1956 års riksdag (bil. 6 s. 183 ff.) anfördes: Enligt dittills meddelade beslut kom den 30 juni 1956 beställningsbemyndiganden till ett belopp av 747,3 miljoner kronor att sakna täckning. För budgetåret 1956/57 föreslogs, att beställningar skulle få utläggas till ett belopp av 640 miljoner kronor samt att ett betalningsanslag (reservationsanslag) skulle få anvisas å 475 miljoner kronor. Vid bifall till förslaget skulle därför den 30 juni 1957 beställningsbemyndiganden till ett belopp av $(747,3 + 640,0 - 475,0)$ 912,3 miljoner kronor icke vara täckta av betalningsmedel. Enligt den kostnadsram för de närmaste sju budgetåren, som upptogs i propositionen, skulle å budgetåret 1956/57 belöpa 521 miljoner kronor.

Riksdagen godkände propositionen i denna del.

I en den 15 februari 1957 dagteknad skrivelse, som enligt därom gjord anteckning inkom till försvarsdepartementet den 18 februari 1957, anförde flygförvaltningen bland annat: De beräkningar, som lågo till grund för såväl

beställningsbemyndigande som betalningsanslag, hade företagits på våren 1955 med utgångspunkt från då gällande priser. De förutsättningar, som då lågo till grund för beräkningarna, hade undergått väsentliga förändringar, vilket medfört ett ökat behov av såväl beställningsbemyndigande som betalningsmedel. Sålunda hade betydande prisstegringar inträtt, icke förutsebara rubbningar med avseende å utländsk materiel skett, varjämte omfattande konstruktionsändringar medfört ökade motorpriser. I vad avsåge beställningsbemyndigande hade det varit möjligt att genom beskrningar senarelägga beställningar av ny materiel så att tillgängligt bemyndigande ej överskredes. Någon nämnvärd begränsning av betalningsutfallet vore däremot ej möjlig, enär betalningarna till övervägande del vore en följd av beställningar, som tidigare utlagts inom ramen för beviljade bemyndiganden. Företagen undersökning hade visat, att betalningsanslaget för budgetåret 1956/57 — ökat med en från föregående budgetår befintlig reservation om cirka 5 miljoner kronor — komme att överskridas med 80 miljoner kronor. Flygförvaltningen ville även anmäla att såvitt kunde förutses motsvarande förhållande komme att uppstå jämväl under budgetåret 1957/58. Förvaltningen avsåge att efter närmare utredning under hösten inkomma med härav betingade äskanden å tilläggsstat för budgetåret 1957/58. Nu hemställde emellertid förvaltningen att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. anvisa ett reservationsanslag av 80 miljoner kronor å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57.

Över framställningen hördes statskontoret.

Underhandlingar upptogos härefter med några större leverantörer till förvaltningen. Med dessa överenskoms, att vissa leveranser och betalningar skulle äga rum först efter budgetårsskiftet 1956/57—1957/58. Det aktuella behovet av betalningsmedel minskades härigenom temporärt.

Kungl. Maj:t meddelade beslut i anledning av flygförvaltningens framställning den 8 mars 1957. I detsamma, som fattades på föredragning av statsrådet och chefen för försvarsdepartementet Torsten Nilsson efter gemensam beredning inom försvarsdepartementet och finansdepartementet, föreskrevs, att ett belopp av 9 200 000 kronor, som under anslaget Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. reserverats till Kungl. Maj:ts disposition, fick tagas i anspråk för att likvidera beställningar m. m. utlagda enligt bemyndigandeplaner för budgetåren 1948/57.

Vid en föredragning av chefen för flygvapnet inför statsutskottets I. avd. den 5 mars 1957 omnämndes, att ökat medelsbehov uppstått för flygförvaltningen.

Under höstens lopp steg behovet av betalningsmedel ytterligare utöver vad som beräknats för att slutligen i propositionen nr 2 till 1958 års A-riksdag angivas till 180 miljoner kronor. Riksdagen erhöll ej meddelande om medelsbehovet förrän i statsverkspropositionen till nämnda riksdag.

Som framgått av den lämnade redogörelsen äro anslagen till anskaffning av flygmateriel av betydande storlek. Om betalningsutfallet beträffande dessa

i väsentlig mån avviker från vad som beräknats, är det av största vikt att riksdagen, som i sitt arbete ständigt måste taga hänsyn till statens ekonomiska läge, hålles underrättad härom.

I förevarande fall har riksdagen emellertid — fränsett ett antal ledamöter av statsutskottets första avdelning — hållits ovetande om behovet av betalningsmedel, vilket successivt ökade, i det närmaste ett år efter det regeringen fått kännedom om detsamma. Detta strider i vart fall mot vad god parlamentarisk ordning kräver. På grund härav ha vi inom utskottet yrkat anmälan jämlikt § 107 regeringsformen mot föredragande departementschefen, statsrådet Nilsson.

II*

(Protokoll över finansärenden den 27 juni 1957)

av herrar *Per-Olof Hanson, von Friesen* och *Hammar*, vilka anförde.

Stadshypoteks- och bostadskreditinstitutionerna äro organiserade efter i huvudsak samma principer. De bestå av en central kassa och låneutlämnande lokala föreningar. Kassorna, som samförvaltas under gemensam styrelse, finansiera sin låneverksamhet genom utgivande av långfristiga obligationer. Föreningarna erhålla sina medel från respektive kassa. Medlemmar i föreningarna äro låntagarna. Som säkerhet för kassornas obligationer tjäna låntagarnas reverser till föreningarna med därtill hörande hypotek. Ordförande i kassornas styrelse förordnas av Kungl. Maj:t. Vice ordförande utses av riksgäldsfullmäktige. Övriga styrelseledamöter väljas av respektive kassas ombudsstämma. Av kassornas fyra revisorer förordnas en, tillika revisionens ordförande, av Kungl. Maj:t, en utses av riksgäldsfullmäktige, varjämte två, av vilka en skall vara auktoriserad revisor, väljas av ombudsstämman.

Byråchefen för jordbrukskasséärenden i bank- och fondinspektionen, Folke Baarsen, utsågs år 1953 av Kungl. Maj:t till revisor, tillika revisionens ordförande, i stadshypotekskassan och bostadskreditkassan. Baarsens förordnande förnyades därefter varje år.

Genom ett den 15 april 1955 dagtecknat köpekontrakt förvärvade stadshypotekskassan för en köpeskilling av 1 450 000 kronor fastigheten Poppeln nr 4 i Stockholm. Säljaren garanterade i kontraktet, att två lägenheter å respektive sex rum och kök samt sju rum och kök från tillträdesdagen skulle

*Närvarande vid behandlingen av förevarande ärende:

från första kammaren: herrar Elmgren, Damström, Georg Pettersson, Fritiof Karlsson, Olsén, Sveningsson*, Torsten Andersson, Dahl, Källqvist* och Per-Olof Hanson; samt

från andra kammaren: herrar Hallén, Pettersson i Norregård, Norén, von Friesen, Spångberg, Jonsson i Haverö, Sehlstedt, Hammar, fru Sjöqvist* och herr Gansmoe*.

* Avstod från att rösta vid ärendets avgörande.

stå till kassans förfogande. Köpekontraktet undertecknades för stadshypotekskassans räkning av dess verkställande direktör.

Sedan Baarsen i brev den 1 maj 1955 till stadshypotekskassans ordförande, landshövdingen K. J. Olsson, meddelat, att kassans revisorer ansågo, att den för kassan gällande förordningen icke medgav rätt för kassan att förvärva och äga fastighet, godkände kassans styrelse vid sammanträde den 2 maj förvärvet och uppdrog åt vice ordföranden och verkställande direktören att kontakta revisorerna.

Enligt överenskommelse den 7 maj 1955 överlät stadshypotekskassan på oförändrade villkor fastigheten å försäkringsaktiebolaget Fylgia. Denna överlåtelse godkändes slutligt vid sammanträde med stadshypotekskassans styrelse den 26 maj. I samband härmed antecknades till protokollet att styrelsen ansåg fastighetsförvärvet icke författningsstridigt.

I skrivelse den 8 maj 1956 till Konungen uttalade stadshypotekskassans styrelse, att den ansåg det vara i överensstämmelse med gällande författningar att kassan placerade reservfundsmedel i fastighet. Då revisorerna voro av motsatt uppfattning hemställde emellertid styrelsen, att — om Kungl. Maj:t skulle finna styrelsens uppfattning oriktig — erforderliga författningsändringar måtte vidtagas.

Frågan om fastighetsförvärvet upptogs i samband med revisionen år 1956, avseende år 1955. Enligt protokoll, fört vid sammanträde med revisorerna för stadshypotekskassan och bostadskreditkassan den 12 maj 1956, beslöt revisorerna — Baarsen dock med stor tvekan — att fastighetstransaktionen icke skulle omnämnas i revisionsberättelsen samt att ansvarsfrihet skulle tillstyrkas för verkställande direktören. Revisorerna beslöt dock avlåta en särskild skrivelse till kassans styrelse, däri man anförde att fastighetstransaktionen varit i strid mot gällande författningar samt att köpet även i övrigt saknat motiv. Oaktat man ansett sig kunna underlåta att nämna om fastighetstransaktionen i den officiella berättelsen, hemställde man att skrivelsen skulle biläggas styrelsens protokoll.

Samma dag — den 12 maj 1956 — underrättade Baarsen i brev expeditionschefen i finansdepartementet, Ivar Löfquist, om sin uppfattning beträffande det författningsstridiga i fastighetstransaktionen, varjämte han även riktade kritik dels mot att säkerheten för kassornas utelöpande obligationer tidvis icke var tillfredsställande och dels mot att tillfällig upplåning förekom mellan stadshypotekskassan och bostadskreditkassan, vilket icke överensstämde med den för stadshypotekskassan gällande författningen.

Sedan den skrivelse, som stadshypotekskassans styrelse avlåtit den 8 maj 1956, blivit föremål för remissbehandling, beslöt Kungl. Maj:t den 7 december 1956 bemyndiga chefen för finansdepartementet att tillkalla en sakkunnig med uppdrag att verkställa utredning rörande befogenheterna för stadshypotekskassan och därmed jämförliga institutioner att placera reservfundsmedel. I samband härmed anförde statsrådet Sträng till statsrådsprotokollet.

Enligt 8 § förordningen den 27 mars 1953 (nr 95) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar skall stadshypo-

tekskassans behållna årsvinst avsättas till en reservfond. Några särskilda föreskrifter om hur reservfondsmedlen skall vara placerade har icke meddelats.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 8 maj 1956 har stadshypotekskassan anfört i huvudsak följande. Styrelsen för kassan har — bl. a. på grund av att bestämmelser i ämnet saknas samt med stöd av vissa uttalanden, som ligger till grund för nyssnämnda förordning och förordningen om landshypoteksinstitutionen — bibringats den uppfattningen att reservfondsmedlen bör placeras på enligt styrelsens bedömande lämpligt sätt, givetvis med iakttagande av vederbörliga krav på trygghet. Reservfonden har hittills varit placerad — förutom i den fastighet, i vilken kassans kontor är inrymt — huvudsakligen i obligationer, främst kassans egna. Inom kassans styrelse har diskuterats tanken att försöka uppnå en något vidgad riskspridning med avseende å placeringsobjekten. Härvid har även frågan om medlens placering i fastighet kommit i blickpunkten. Frågan har varit föremål för diskussion mellan styrelsen och kassans revisorer. Från revisorernas sida har därvid ifrågasatts riktigheten av styrelsens uppfattning. Styrelsen hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte, därest styrelsens förut redovisade uppfattning skulle finnas vara oriktig, föranstalta om erforderliga författningsändringar i ämnet.

Över kassans framställning har efter remiss yttranden avgivits av bank- och fondinspektionen, Sveriges allmänna hypoteksbank, fullmäktige i riksbanken samt fullmäktige i riksgäldskontoret.

I den föreliggande rättsfrågan har delade meningar framträtt. Av de remissinstanser, som intagit en bestämd ståndpunkt i denna del, har Sveriges allmänna hypoteksbank samt en minoritet inom bank- och fondinspektionen, bestående av bankinspektören och ytterligare en ledamot, anslutit sig till den av stadshypotekskassans styrelse uttalade uppfattningen. Där emot har majoriteten inom bank- och fondinspektionen uttalat sig i motsatt riktning. Bankofullmäktige och riksgäldsfullmäktige anser att frånvaron av uttryckliga bestämmelser i fråga om placeringen av reservfonden är ägnad att skapa oklarhet rörande kassans befogenheter i förevarande hänseende.

För egen del har jag, såvitt angår rättsfrågan, kommit till den uppfattningen, att avgörande vikt bör fästas vid de skäl som talar för den av stadshypotekskassans styrelse hävdade meningen. Något lagligt hinder för att placera till reservfonden hörande medel på sätt styrelsen ifrågasatt synes alltså inte föreligga, och kassans framställning skulle vid sådant förhållande i och för sig ej behöva föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I de avgivna yttrandena har man emellertid även ingått på en närmare diskussion om lämpligheten av den ifrågasatta medelsplaceringen, och denna diskussion har tillika omfattat motsvarande frågor hos institutioner som är jämförliga med stadshypotekskassan. Från flera håll har därvid hävdats, att den diskuterade medelsplaceringen skulle vara mindre lämplig, och en närmare utredning av hithörande spörsmål har efterlysts.

Med hänsyn till vad som förekommit vid remissbehandlingen i denna del vill jag icke motsätta mig att en utredning kommer till stånd i de genom kassans skrivelse aktualiserade frågorna. De problem som träder i förgrunden vid en sådan utredning har ingående belysts i yttrandena, till vilka jag här torde få hänvisa. Några särskilda direktiv synes därför icke vara erforderliga. Vid utredningen bör förutsättningslöst prövas, huruvida behov föreligger av ändrade bestämmelser. Skulle utredningen ge till resultat att tillräckliga skäl icke framkommit för en ändring av gällande regler, sådana de uppfattats av stadshypotekskassan, bör likväl undersökas om icke författningsbestämmelserna är i behov av omredigering i förtydligande syfte.

Som utredningsman tillkallades regeringsrådet Frank Öhman.

I gemensam skrivelse den 18 december 1956 till Konungen anhöllo stadshypotekskassan och bostadskreditkassan vidare om författningsändring för möjliggörande av utjämning mellan kassorna av tillfälliga likviditetsöverskott. Denna framställning överlämnades till regeringsrådet Öhman att tagas i beaktande vid fullgörande av dennes ovan angivna utredningsuppdrag. Det må nämnas, att utredningsmannen sedermera framlae förslag till sådana ändringar i den för stadshypotekskassan gällande författningen att utjämning mellan kassorna av tillfälliga likviditetsöverskott i viss mån möjliggjordes. Sedan riksdagen bifallit proposition i ämnet (nr 61) vid innevarande års A-riksdag (se bankoutskottets utlåtande nr 8), har sådan ändring numera kommit till stånd.

I en den 12 april 1957 dagtecknad särskild revisionsberättelse, avseende 1956 års förvaltning, avstyrkte Baarsen att ansvarsfrihet beviljades styrelsens ledamöter. Övriga revisorer tillstyrkte ansvarsfrihet. Som grund för sitt ställningstagande åberopade Baarsen sina tidigare framställda anmärkningar (fastighetsaffären, den bristande obligationssäkerheten och den inbördes upplåningen mellan kassorna).

I en den 13 maj 1957 till riksdagens justitieombudsman inkommen skrivelse framställde Baarsen anmärkningar mot stadshypotekskassans styrelse och särskilt dess verkställande direktör, varjämte han påtalade vissa förhållanden, som enligt hans mening hade sin grund i brister i de för kassorna gällande författningsbestämmelserna.

Baarsen riktade hos justitieombudsmannen anmärkning mot fastighetsaffären. Härom anförde han bland annat följande:

Stadshypotekskassan ägde ej förvärva fastighet. Detta framginge av såväl den allmänna ändamålsbestämmelsen i 1 § av den för kassan gällande förordningen (SFS 95/1953) som i 10 § i samma förordning och gällde samtliga kassans medel. Verkställande direktören hade dessutom genomfört affären utan styrelsebeslut. Vidare hade fastighetsförvärvet medfört att kassan iklätt sig en påtaglig förlustrisk. Denna risk borde bedömas särskilt mot bakgrunden av verkställande direktörens avsikt att såsom hyresgäst få disponera hela det i fastigheten lediga bostadsutrymmet. Den ena lediga lägenheten skulle användas av verkställande direktören som bostad och den andra skulle genom en bytestransaktion tillföra honom en garageplats i fastigheten. Dessa planer hade före försäljningen till Försäkringsaktiebolaget Fylgia fullföljts genom upprättade hyreskontrakt. Förvärvet hade icke kunnat påvisas tjäna annat ändamål än att på mycket förmånliga villkor bereda verkställande direktören hyresrätt till ett särskilt bostadsutrymme i fastigheten, och den höga köpeskillingen — vilken med 50 000 kronor översteg det belopp, vartill fastigheten före förvärvet värderats — motiverades med hänvisning till de hyreslediga lägenheterna. Även om i övrigt förutsättningar för förvärvet skulle ha förelegat kunde en sådan överbetalning icke på några villkor försvaras då det gällde stadshypotekskassan, som ju icke hade något eget intresse av att komma i besittning av hyresrätten till två hyreslediga bostads-

lägenheter och alldeles särskilt icke att därför erlægga ett särskilt vederlag. Med hänsyn till detta vederlag borde fastighetsaffären granskas även mot bakgrunden av hyresregleringslagstiftningen. Verkställande direktören hade redan den 18 april utannonserat sin villa till försäljning, och den 30 april hade han, utan att ens avvakta styrelsens beslut i fastighetsfrågan, igångsatt reparationer i de lediga lägenheterna. Det borde även beaktas att verkställande direktören, om han erhållit bostad i den förvärvade fastigheten, kunde ha sålt sin villa utan tvång för köparen att tillhandahålla annan bostad i utbyte. Denna förmån skulle ha haft ett direkt ekonomiskt värde för honom.

Den otillräckliga säkerheten för de utelöpande obligationerna påtalades även av Baarsen. Denna hade bland annat sin grund i att föreningarna icke med tillräcklig snabbhet redovisade sina säkerhetshandlingar till de av länsstyrelserna förordnade allmänna ombuden. Revisorerna hade tidigare anmärkt på dessa förhållanden, men kassornas styrelse och verkställande direktören hade enligt Baarsens uppfattning under lång tid nonchalerat övervakningen av gällande bestämmelser.

Slutligen påtalade Baarsen hos justitieombudsmannen de missförhållanden, som enligt hans mening hade sin grund i för kassorna gällande författningar. Han avsåg vissa jävsförhållanden, nämligen med avseende å dels ombuden vid ombudsstämma och dels revisorerna i stadshypoteks- och bostadskreditkassorna samt stadshypoteks- och bostadskreditföreningarna. Han anförde sammanfattningsvis.

Beträffande föreningarnas ombud vid ombudsstämma vore det vanligt att till ombud valdes föreningarnas verkställande direktörer. Dessa stodo emellertid i beroendeförhållande till kassornas styrelse, särskilt på grund av bestämmelsen om att förenings val av verkställande direktör skulle godkännas av vederbörande kassas styrelse. Vidare förekom icke sällan att till ombud valdes den ledamot av föreningsstyrelse, som utsetts av vederbörande kassa. Den senare kategorien av ombud hade sålunda att uttala sig bland annat i frågan om ansvarsfrihet för den styrelse, som de hade att tacka för sitt styrelseuppdrag.

Vad angår jävsförhållanden med avseende å revisorerna anförde Baarsen såsom exempel.

Sedan ett antal år vore verkställande direktören i en stadshypoteksförening av ombudsstämman utsedd att vara revisor i stadshypotekskassan. Under en lång följd av år hade verkställande direktören i stadshypotekskassan varit av kassan utsedd revisor i samma stadshypoteksförening. Numera vore vice ordföranden i kassans styrelse revisor i föreningen i fråga. De båda revisorerna hade således haft att »revidera varandra». Därtill komme att ordföranden i den berörda föreningens styrelse även vore ledamot av stadshypotekskassans styrelse.

I senare (den 21 februari 1958) till justitieombudsmannen ingivna påminnelser har Baarsen även riktat kritik mot att stadshypotekskassan tidvis till bostadskreditkassan utlånat medel utan att författningarna tillåtit sådana transaktioner.

Till bemötande av Baarsens anmälan har kassornas styrelse hos justitieombudsmannen anfört bland annat följande angående fastighetsförvärvet.

Redan långt före den nuvarande verkställande direktörens tillträde av sin befattning hade man inom styrelsen diskuterat lämpligheten av att inköpa ytterligare en fastighet — nämligen utöver den där kassans kontorslokaler vore inrymda — och någon tvekan hade aldrig rått om att styrelsen ägde befogenhet göra detta. Vid det nu ifrågavarande tillfället hade initiativet till fastighetsköpet icke kommit från verkställande direktören utan från styrelsen, som uppmanat honom att se sig om efter ett lämpligt objekt. Därvid hade även förklarats att, om tillfälle därtill yppades, hinder ej förelåge för verkställande direktören eller eventuellt även annan i kassan anställd person att på vanliga hyresvillkor vara hyresgäst hos kassan.

Styrelsen ansåg det önskvärt, att verkställande direktören med hänsyn till sina arbetsuppgifter ej bodde för långt från kassornas kontor och att han om möjligt bereddades bostad i en av kassan ägd fastighet. Några hyresvillkor hade ej diskuterats, varför andra villkor än de som i övrigt gällde för hyresgästerna i fastigheten ej varit i fråga. Styrelsen hade över huvud taget icke haft anledning bedöma frågan huruvida det skulle inneburit en ekonomisk förmån för verkställande direktören om han fått lägenhet i en av kassan ägd fastighet. Finansieringen av köpet hade skett med användande av föreliggande överskottsmedel och således ej med upplånade medel. Syftet hade varit att tillgodose ett placeringsbehov av reservfondsmedel. Reservfonden uppgick den 31 december 1954 till 23,5 miljoner kronor och var till övervägande delen placerad i kassans egna obligationer, eller alltså i realiteten i utelöpande hypotekslån. Styrelsebeslutet den 2 maj 1955 hade fattats i laga ordning. Köpeskillingen för fastigheten hade accepterats på grundval av en värdering, som på styrelsens begäran utförts av en byggnadssakkunnig person. Styrelsen ansåge affären förmånlig. Att så även vore fallet framginge av att fastigheten omgående kunde överlätas på oförändrade villkor. Denna överlåtelse berodde uteslutande på att styrelsen ville undvika ett motsatsförhållande till revisorerna. De reparationsarbeten i fastigheten, som igångsattes kort efter köpet, vore ej anmärkningsvärda. Det torde få anses ha varit en skyldighet för verkställande direktören att till undvikande av hyresförluster snarast möjligt ombesörja erforderliga reparationsarbeten. I fråga om stadshypotekskassans rätt att förvärva fastighet hänvisade styrelsen bland annat till det här tidigare nämnda anförandet till statsrådsprotokollet den 7 december 1956.

Angående obligationssäkerheten anförde styrelsen, att kassorna vidtagit en rad åtgärder i syfte att påskynda redovisningen. En viss tidsrymd måste emellertid enligt sakens natur förflyta från det ögonblick kassorna försått en obligationspost och översänt medlen till respektive förening till det ögonblick då kassorna emottogo vederbörlig pantförskrivning.

Om de inbördes lånetransaktionerna mellan kassorna anförde styrelsen, att förfarandet tillämpats sedan 1953 utan att Baarsen framställt någon anmärkning. Styrelsen gjorde gällande att det låg i samförvaltningens natur

att inbördes lånetransaktioner av här ifrågavarande slag vore tillåtna. Vidare hänvisade styrelsen till sin den 18 december 1956 gjorda framställning till Konungen om sådan ändring i vederbörande författning, att någon formell oklarhet icke vidare skulle kunna råda i denna fråga.

Om de påstådda jävsförhållandena anförde kassornas styrelse:

Stämooombuden utsåges av föreningsstämmorna. Det vore med andra ord föreningsmedlemmarna — låntagarna som valde ombuden. Föreningsstyrelsens val av verkställande direktör skulle visserligen för att bliva gällande godkännas av kassans styrelse. Däremot hade kassan ingen möjlighet att påkalla entledigande av sådan tjänsteman. Vad anginge sådan ledamot av föreningsstyrelse som utsåges av kassans styrelse kunde nämnas att av de 67 ombud, som utsågos till 1957 års ombudsstämma, endast 5 voro av kassans styrelse utsedda ledamöter av föreningsstyrelsen. Detta gällde stadshypotekskassan. För bostadskreditkassan, där i övrigt samma förhållanden förelåge, voro motsvarande siffror 46 respektive 5. Även om dessa ombud skulle kunna antagas sakna önskad objektivitet, vore det på grund av deras minoritet utslutet att de skulle kunna påverka stämmobesluten i någon kontroversiell fråga.

Revisionen inom kassorna vore enligt styrelsens mening mycket allsidigt sammansatt. En av de fyra revisorerna utsågs av Kungl. Maj:t, en av riksgäldsfullmäktige och två valdes av ombudsstämma. Av de sistnämnda skulle en vara auktoriserad revisor. Styrelsen trodde sig veta, att föreningsombuden ansåge, att den av ombudsstämman valde icke auktoriserade revisorn borde representera föreningarna samt äga sådan ställning och sådana kvalifikationer att han kunde utöva ur föreningarnas och därmed även ur medlemmarnas synpunkt effektiv kontroll över kassastyrelsens verksamhet. En sådan önskan vore i och för sig naturlig emedan medlemmarna vore solidariskt ansvariga för eventuellt uppkommande förluster. Det syntes styrelsen ligga nära till hands, att föreningarna och deras medlemmar såsom en av sina revisorer önskade en rutinerad och i verksamheten väl insatt föreningsdirektör. Något subordinationsförhållande förelåge ej för föreningsdirektörerna i förhållande till kassornas ledning.

Verkställande direktörens i Stockholms stadshypoteksförening uppdrag såsom revisor i stadshypotekskassan borde ses mot bakgrunden av det nu anförda.

Beträffande det av Baarsen påtalade förhållandet, att verkställande direktören i Stockholms stadshypoteksförening såsom revisor i stadshypotekskassan hade att granska även åtgärder av en ledamot av kassans styrelse, ehuru denne ledamot tillika vore ordförande i styrelsen för Stockholms stadshypoteksförening, ville styrelsen hänvisa till 107 § 2 mom. andra stycket aktiebolagslagen. Enligt styrelsens mening förelåge ett sådant samband mellan kassan och föreningarna att de skäl, som legat till grund för den åberopade undantagsbestämmelsen i aktiebolagslagen, med minst samma styrka gjorde sig gällande beträffande de nu ifrågavarande institutionerna.

Därtill komme att det för kassan finnes förutom den diskuterade revisorn icke endast en utan tre ojäviga revisorer.

Vad härefter anginge det av Baarsen anmärkta förhållandet att en av kassastyrelsen utsedd revisor deltog i revisionen av Stockholms stadshypoteksförenings förvaltning och räkenskaper ville styrelsen anföra följande. Kassornas styrelse hade att utse en revisor i varje stadshypoteks- eller bostadskreditförening. Till dessa revisorsuppdrag utsåges regelmässigt någon styrelseledamot eller tjänsteman i kassorna. Denna anordning hade ur kontrollsynpunkt påtagliga fördelar enär kassaledningen därigenom finge en god insyn i verksamheten inom föreningarna, vilken verksamhet intimt hörde samman med kassornas verksamhet. På detta sätt kunde kassorna övervaka, att rörelsen bedrevs på ett ändamålsenligt och lämpligt sätt.

Ombudsstämman ägde rum den 24 maj 1957. Därvid beviljades styrelsen enhälligt ansvarsfrihet. Stämman beslöt, att till Kungl. Maj:t översända avskrift av det vid stämman förda protokollet.

Landshövdingen Olsson anförde härefter i ett den 1 juni 1957 dagtecknat brev till statsrådet Sträng följande:

Undertecknad, av Kungl. Maj:t förordnad ordförande i styrelserna för Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa och Svenska Bostadskreditkassan, får härmed anmäla följande.

Mellan den av Kungl. Maj:t förordnade ordföranden för kassornas revisorer, byråchefen Folke Baarsen, och den gemensamma kassastyrelsen, särskilt verkställande direktören, har under flera år rått en stark motsättning. Detta har verkat i hög grad störande på arbetet inom kassorna samt skapat olust och irritation. Denna motsättning har genom Baarsens särskilda revisionsberättelse till årets stämmor och stämmornas enhälliga uppslutning kring styrelsen blivit så tillspetsad att läget måste betecknas som ohållbart.

Huvudorsaken till den rådande motsättningen är enligt styrelsens mening Baarsens säregna revisionsmetoder och hans oförmåga att förstå andra synpunkter än de egna. Hans revisionsverksamhet präglas av ett ihärdigt felsökeri och en långt driven formalism. Vederlagda påståenden och synpunkter upprepas ständigt. Ett studium av protokollen från gemensamma sammanträden med styrelse och revisorer den 10 december 1956 och 14 januari 1957 samt årets revisionsberättelser visar att Baarsen inte drar sig för att framställa anmärkningar även på punkter, där han tidigare varit med om att tillstyrka ansvarsfrihet eller annars givit till känna en annan uppfattning än den han nu hävdar.

Genom Baarsens revisionsmetoder åsamkas främst verkställande direktören men i stor utsträckning även kassans övriga personal och styrelsen mycket extra arbete, till men för det normala arbetet inom kassorna. Baarsen har under den gångna tiden författat en mängd skrivelser och promemorior, vilket måste ha krävt betydande insatser av tid och arbete från hans sida. Denna verksamhet har emellertid medfört, att verkställande direktören och andra anställda måst offra orimligt mycket tid för utredningar och bemötanden. Då detta ofta måst ske vid tider, då kassan haft övernog med ordinarie arbetsuppgifter, är det självklart att kassornas normala verksamhet blivit lidande. Den papperskvarn, som Baarsen på detta sätt satt i gång och som han undan för undan matar på, visar inga tecken på att vilja avstanna, utan uppvisar tvärtom en ständigt tilltagande produktivitet.

Detta i förening med Baarsens ofta upprepade och understundom ärekränkande utfall mot verkställande direktören har gjort att förhållandena blivit olidliga. Därest inte en normalisering av revisionsverksamheten kan åstadkommas — och detta torde icke vara möjligt med Baarsen som revisionsordförande — kommer verksamheten inom kassorna, vilka ha en mycket betydelsefull uppgift att fylla på fastighetskreditmarknaden, att bli i ännu högre grad lidande.

Jag har ansett det vara min plikt såsom av Kungl. Maj:t förordnad styrelseordförande att för Herr Statsrådet anmäla dessa förhållanden. Mina styrelsekolleger har jag underrättat om denna min åtgärd.

Baarsens förordnande som revisor utgick i och med ombudsstämman 1957. Fråga uppkom sålunda om nytt förordnande. Den 27 juni 1957 meddelade Kungl. Maj:t på föredragning av statsrådet Sträng beslut. Häri föreskrevs med stöd av 12 § förordningen den 27 mars 1953 (nr 95) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar samt 12 § förordningen samma dag (nr 97) om Svenska bostadskreditkassan och om bostadskreditföreningar, att sparbanksinspektören S. E. Lagerkvist skulle vara suppleant för av Kungl. Maj:t utsedd revisor för granskning av styrelsernas för stadshypotekskassans och bostadskreditkassans förvaltning samt ifrågavarande kassors räkenskaper för tiden från avslutandet av respektive ordinarie ombudsstämma år 1957 till och med respektive ordinarie ombudsstämma år 1958. Tillika föreskrev Kungl. Maj:t, att Lagerkvist skulle utöva revisorskapet tills vidare intill dess ordinarie revisor för ifrågavarande granskning blivit av Kungl. Maj:t förordnad.

Justitieombudsmannen har ännu ej fattat beslut i anledning av Baarsens anmälan.

Baarsen har som revisor i kassorna framställt anmärkningar mot styrelsen, vilka delvis äro av allvarlig natur. Ehuru all utredning i ärendet icke är avslutad synes det klart, att åtminstone vissa av dem i varje fall ej sakna fog. Redan vid Kungl. Maj:ts ställningstagande till frågan om fortsatt förordnande för Baarsen måste föredragande departementschefen ha insett detta. Att under sådana förhållanden — i enlighet med en önskan från den, mot vilken anmärkningarna bland annat riktades — icke giva Baarsen förnyat förordnande är olämpligt. Den omständigheten, att här gällde ett revisorsförordnande, hade bort mana till stark försiktighet. Även av Kungl. Maj:t förordnade revisorer äro i behov av särskilt stöd i sin verksamhet, och det är oundgängligen nödvändigt att giva dem en självständig ställning mot dem de äro satta att kontrollera.

På grund av det anförda ha vi inom utskottet yrkat anmälan enligt § 107 regeringsformen mot föredragande departementschefen, statsrådet Sträng.

III*

av herr *von Friesen*, som med instämmande av herr *Hammar* ansett att utskottet bort uttala följande.

Det s. k. Sellingärendet härleder sitt ursprung från motsättningar mellan vissa forskare inom det paleobotaniska ämnesområdet. Genom den kända nyckelstriden mellan professorerna Olof Selling och Rudolf Florin ävensom vissa åtgöranden i samband därmed av Vetenskapsakademien och dess förvaltningsutskott fick saken år 1953 en tillspetsad prägel. Beträffande viktigare åtgärder och händelser, som tilldragit sig i affären, får utskottet hänvisa till innehållet i bilagda promemoria. Därav framgår, att ärendet vid skilda tillfällen varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

Våren 1953 tillsatte Vetenskapsakademien en kommitté med uppdrag att undersöka förhållandena på Naturhistoriska riksmuseets paleobotaniska avdelning, för vilken Selling är föreståndare. På kommitténs förslag och efter tillstyrkan av förvaltningsutskottet beslöt Vetenskapsakademien den 26 maj 1954, att Selling skulle underkastas läkarundersökning enligt bestämmelserna i kungl. kungörelsen den 18 juli 1935 angående skyldighet för tjänsteman, tillhörande den civila statsförvaltningen, att i vissa fall underkasta sig läkarundersökning m. m. Selling anförde häröver besvär hos Kungl. Maj:t och återopade därvid utlåtanden av psykiater om sitt mentala hälsotillstånd. Sedan Kungl. Maj:t inhämtat regeringsrättens yttrande, fann Kungl. Maj:t i utslag den 17 december 1954, i enlighet med regeringsrättens hemställan, ej skäl att göra ändring i överklagade beslutet.

Efter företagen undersökning förklarade den av Vetenskapsakademien förordnade läkaren i utlåtande, att han funnit Selling lida av psykisk sjukdom och till följd härav icke kunna på tillfredsställande sätt upprätthålla sin tjänst. Selling lät sig undersökas jämväl av två andra läkare, vilka båda förklarade, att Selling icke lede av psykisk sjukdom. Sedan frågan underställts medicinalstyrelsen, förklarade denna i yttrande den 4 februari 1956, att hos Selling ej kunnat påvisas psykisk sjukdom eller annan själslig abnormitet samt att skäl saknades för antagandet, att Selling till följd av psykisk sjukdom vore eller varit oförmögen att på tillfredsställande sätt sköta sin tjänst.

Sedan Vetenskapsakademien härefter hemställt, att Kungl. Maj:t ville i ärendet vidtaga de åtgärder som kunde finnas vara påkallade, beslöt Kungl. Maj:t den 18 maj 1956, på föredragning av chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Persson, att »Vetenskapsakademiens ifrågavarande fram-

* *Närvarande vid behandlingen av förevarande ärende:*

från första kammaren: herrar Damström, Ollén*, Georg Pettersson, Olsén, Sveningsson, Torsten Andersson, Dahl och Källqvist*; samt

från andra kammaren: herrar Hallén, Norén, von Friesen, Spångberg*, Jonsson i Haverö, Braconier, Schlstedt, Hammar, fru Sjöqvist* och herr Nilsson i Tvärälund.

* *Avstod från att rösta vid ärendets avgörande.*

ställning tillika med samtliga till ärendet hörande handlingar skola överlämnas till justitiekanslersämbetet för prövning».

Efter verkställd utredning väckte justitiekanslersämbetet den 6 mars 1957 åtal vid Svea hovrätt mot Selling med påstående, att Selling gjort sig skyldig till tjänstemissbruk i sex fall samt missfirmelse och tjänstefel i var sitt fall. Justitiekanslern Alsén anmälde samma dag sin åtgärd till Kungl. Maj:t samt hemställde tillika om ledighet från de med åtalet förenade göromålen och förordnande för den av ämbetet anlitade utredningsmannen, häradshövdingen Gunnar Bogren att i kanslerns ställe bestrida desamma.

Den 15 mars 1957 biföll Kungl. Maj:t, på föredragning av chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, justitiekanslerns berörda hemställan.

Hovrätten tog den 14 juni 1957 ställning till ett av åklagaren framställt yrkande om sinnesundersökning av Selling redan före huvudförhandlingen samt meddelade i beslut, att enär sådana omständigheter icke förelåge, som utgjorde grund för sinnesundersökning före huvudförhandlingen, så lämnades det därutinnan framställda yrkandet utan bifall.

Hovrätten höll härefter huvudförhandling i målet tiden den 15 oktober—den 13 december 1957. Vid förhandlingen yrkade åklagaren på nytt, att sinnesundersökning av Selling skulle företagas eller i vart fall medicinalstyrelsens utlåtande ånyo inhämtas. Förutom Selling samt fyra målsägande hördes vid huvudförhandlingen ett fyrtiotal vittnen.

I särskilt beslut den 5 december 1957 lämnade hovrätten — enär sådana omständigheter icke förelåge, att i målet borde förordnas om undersökning av Sellings sinnesbeskaffenhet, samt ytterligare utredning i denna del icke vore erforderlig — åklagarens yrkande om sinnesundersökning ånyo utan bifall.

Hovrätten meddelade dom i målet den 31 januari 1958. Hovrätten biföll de av åklagaren väckta ansvarsyrkandena helt i ett fall och delvis i tre fall, under det att domstolen ogillade åtalet helt i fyra fall. Selling dömdes för tjänstefel, ärekränkning och missfirmelse mot tjänsteman att utgiva 50 dagsböter om 30 kronor.

Mot domen har åklagaren fullföljt talan till högsta domstolen, under det att Selling låtit vid hovrättens avgörande i själva saken bero.

Under tiden oktober 1957—januari 1958 var en avdelning av hovrätten om fem domare uteslutande knuten till målet rörande Selling. Därutöver var dels ordföranden bunden vid målets inläsande viss tid före huvudförhandlingen, dels referenten för samma ändamål och målets förberedande i övrigt omkring tre månader. Den å målet indelade fiskalen sysslade därmed omkring 7 1/2 månader. För utskrifter av bl. a. protokoll, vittnesförhör och dom åtgick för biträdespersonal en tid av sammanlagt närmare 8 månader. Härads-hövdingen Bogren har hittills varit tjänstledig från sitt eget ämbete för upp-rätthållande av förordnandet som utredningsman åt justitiekanslern samt så-

som tillförordnad justitiekansler omkring 13 månader. Det allmännas kostnader för målet torde för närvarande ha uppgått till närmare 200 000 kronor. Hovrättens till nedre justitierevisionen överlämnade akt omfattar inemot 6 000 sidor text.

Med hänsyn till domstolarnas för varje år alltmer växande arbetsbörda och den långa väntetiden vid dem innan mål och ärenden kunna bli föremål för avgörande finner utskottet, att domstol icke bort belastas med ett mål av denna art, i vilket de påtalade åtgärdernas betydelse icke stå i rimlig proportion till tidsutdräkt och kostnader för domstolsbehandlingen. Bland annat mot bakgrunden av det sagda och av att striden rörande Selling länge stått i förgrunden i den offentliga debatten, varvid kritiska synpunkter i regel främst framlagts mot Vetenskapsakademiens sätt att handlägga ärendet, borde enligt utskottets förmenande en undersökning av annat slag än en omfattande domstolsprövning vid vilken endast den åtalade partens åtgärder kunna bli föremål för prövning ha företagits med försök att klarlägga alla av saken berörda parter ansvar i syfte att åstadkomma rättelse av de sådande missförhållandena. Sedan ärendet av Vetenskapsakademien bragts under Kungl. Maj:ts prövning borde, exempelvis såsom skett i tidigare s. k. rättsaffärer, genom en sådan undersökning av opartiska personer ha framlagts förslag till åtgärder att bringa reda i saken. Härigenom hade man jämväl kunnat undvika att upprepade krav ställts på sinnesundersökning av Selling, i trots av att frågan om hans sinnesbeskaffenhet tidigare bedömts av bl. a. medicinalstyrelsens rättspsykiatriska nämnd.

Även med utgångspunkt från den uppfattningen, att ärendet bort överlämnas till justitiekanslersämbetet för handläggning, borde likväl remissen ha kunnat utformas på sådant sätt, att ämbetet skolat avgiva redogörelse för den företagna utredningen jämte förslag till åtgärder. Kungl. Maj:t hade därefter kunnat pröva angelägenheten av ett åtal samt, därest till äventyrs åtal ägt rum, på lämpligt sätt kunnat begränsa målets omfattning. I detta sammanhang vill utskottet ej underlåta att upplysa, att ett i hovrättens protokoll av referenten i målet gjort uttalande vill ge vid handen, att målet till följd av yrkandena om sinnesundersökning fått en avsevärt större omfattning än eljest skulle ha blivit fallet.

Med utgångspunkt från de framlagda synpunkterna hade nuvarande statsrådet och chefen för justitiedepartementet bort taga under övervägande, hurvida man i allt fall icke, sedan Sellings åtgärder vid en domstolsbehandling inför hovrätten blivit offentligen belysta och prövade, bort låta sig nöja med hovrättens avgörande.

På anförda grunder anser sig utskottet böra hos riksdagen göra anmälan jämlikt § 107 regeringsformen mot vederbörande departementschefer.

Avslagna yrkanden angående omförmälan

I*

(Protokoll över finansärenden den 7 februari 1958)

av herrar *Ollén, Sveningsson, Källqvist, Magnusson* i Tumhult, *von Friesen, Braconier* och *Hammar*, vilka anförde.

Tisdagen den 4 februari 1958 på kvällen tillkännagavs, bland annat i radio, att överenskommelse träffats mellan de fyra största partierna om införande av sockerskatt. Det meddelades även, att Sockerbolaget från och med den 5 i samma månad komme att höja priset på socker och sirap med belopp, som motsvarade vad som avsåges skola utgå i skatt (20 respektive 16 öre per kilo) på dessa varor. Den 4 februari avsändes vidare från generaltullstyrelsens tullbehandlingsbyrå till tulldirektionerna och tullkamrarna i riket följande telegram:

»Vid införsel från 5 februari socker stat nr 283—287 och sirap stat nr 288 skall till tullverket erläggas ny skatt av 20 resp 16 öre kg stop deposition för skatten avkrävas annan än sockerbolaget i avvaktan ikraftträdande förordning stop vanligt undantag för resandetrafik

Tullbehandlingsbyrå»

Några handlingar från finansdepartementet som grund till telegrammet finnas ej utan detsamma har enligt inhämtade upplysningar tillkommit efter telefonsamtal från departementet till generaltullstyrelsen.

I konselj fredagen den 7 februari 1958 beslöts proposition till riksdagen (nr 50) i ärendet. Därvid framlades bland annat förslag till Förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt.

Innan redogörelse lämnas för förslaget bör lämnas vissa uppgifter om innehållet i 1941 års varuskatteförordning. Varuskatt utgår enligt denna för varor, som äro upptagna i en särskild förteckning. Den skall erläggas, för vara som tillverkas inom riket, av tillverkaren och för vara, som införes till riket, av den för vars räkning införseln äger rum. Skatt, som enligt avgiven deklaration eller enligt av tullmyndigheten verkställd uträkning belöper å införd vara, skall erläggas till tullverket samtidigt med tullen. Vad som finnes stadgat om tull rörande betalningsansånd, ställande av säkerhet samt påföljd för fördröjd eller utebliven betalning, skall äga motsvarande tillämpning i fråga om skatten.

* *Närvarande vid behandlingen av förevarande ärende:*

från första kammaren: herrar *Elmgren, Damström, Ollén, Georg Pettersson, Fritiof Karlsson, Sveningsson, Erik Olsson, Torsten Andersson, Sörlin* och *Källqvist*;

från andra kammaren: herrar *Pettersson* i Norregård, *Norén, Magnusson* i Tumhult, *von Friesen, Spångberg*, *Braconier, Sehlstedt, Hammar, Andersson* i Linköping och *Alemyr*.

* *Avstod från att rösta vid ärendets avgörande.*

Det i propositionen framlagda förslaget innebar — utöver vissa ändringar av teknisk karaktär — att i förteckningen upptogs socker (statistiskt nummer 283—287) och sirap (statistiskt nummer 288) med en skattesats för kilogram av 20 respektive 16 öre. Beträffande ikraftträdandet föreslogs, att förordningen omedelbart skulle träda i kraft. Vidare skulle skatt enligt densamma utgå jämväl beträffande socker eller sirap, som av tillverkare eller för hans räkning levererats till köpare eller tagits i anspråk för vidare bearbetning före förordningens ikraftträdande men efter den 4 februari 1958 eller som införts till riket under samma tid. Förordningens stadganden skulle i tillämpliga delar gälla beträffande skatt, som nu sagts. Härvid skulle iakttagas, att skattskyldigheten inträdde då förordningen trädde i kraft.

Enligt det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet anförde statsrådet Sträng efter gemensam beredning med regeringens övriga ledamöter bland annat följande:

Sockerskatten synes böra uttagas hos tillverkare och importörer enligt i huvudsak samma regler som enligt varuskatteförordningen gäller för choklad- och konfityrvaror samt vissa tekniska preparat m. m. För inom riket tillverkat socker bör sålunda skatten å försålda kvantiteter regelmässigt redovisas till statsverket enligt deklaration månadsvis. För importsocker bör skatten uttagas i anslutning till införseln, dock att tillverkare av socker eller sirap bör äga skattefritt införa dessa varor. Varuskatteförordningen kan med vissa smärre jämkningar och kompletteringar göras tillämplig även i fråga om beskattningen av socker.

Med hänsyn till spekulations- och hamstringsrisker synes skatten, såsom tidigare nämnts, böra träda i tillämpning redan från och med dagen efter det överenskommelsen mellan partierna offentliggjorts, d. v. s. från och med den 5 februari 1958. Under tiden till dess frågan behandlats av riksdagen torde det få ankomma på tullverket att genom krav på deposition eller på annat lämpligt sätt säkerställa skattens erläggande. Någon särskild skatt på handelslager erfordras under sådana förhållanden icke. Å andra sidan bör handeln icke kunna påräkna någon skatterestitution vid en eventuell framtida avveckling eller sänkning av skatten.

Propositionen överlämnades till riksdagen lördagen den 8 februari kl. 14.00. Den hänvisades efter debatt i båda kamrarna (FK 4 s. 8—11, AK 4 s. 22—33) omedelbart till bevillningsutskottet. Måndagen den 10 februari anmäldes och bordlades bevillningsutskottets betänkande (nr 10) i anledning av propositionen. Tisdagen den 11 februari biföllo båda kamrarna propositionen (Se FK 5 s. 4—30, AK 5 s. 4—66).

I konselj samma dag utfärdades förordningen (SFS 31/1958).

I § 73 regeringsformen föreskrives, att inga pålagor utan riksdagens samtycke må påbjudas, uppbäras eller fordras. Krav å deposition får anses vara en sådan pålaga, som avses i detta stadgande. Vederbörande departementschefs uppmaning till generaltullstyrelsen att föranstalta om dylik åtgärd kan därför näppeligen ha varit riktig.

Socketbolaget behärskar vidare ensamt den svenska sockermarknaden. Beslutet om att höja priset på socker medförde därför, att konsumenterna

redan före riksdagens beslut fingo erlægga belopp motsvarande skatten. Riksdagens beskattningsmakt kringgicks härigenom de facto.

Med hänsyn till de föreliggande omständigheterna i fallet ha vi ansett oss böra underlåta att yrka anmärkning jämlikt § 107 regeringsformen. Vi ha dock framställt yrkande om att utskottet måtte för riksdagen omförmåla vad ovan anförts.

II*

av herr *von Friesen*, som med instämmande av herrar *Källqvist* och *Hammar* anförde följande.

I tidningen Expressen fanns den 2 november 1957 införd en artikel, i vilken under rubriken »Statsrådsbrev om ämbetsmän tas som hot» uppgavs, bland annat, följande:

Statsrådet Ulla Lindström (s) har väckt förvåning i ämbetskretsar genom att i ett brev från statsrådsberedningen kasta skugga på ett par ämbetsmän i fiskeristyrelsen. Det gäller deras behandling av en medelålders kvinnas tjänsteärende. Fru Lindström påstår i brevet att vägminister Lars Eliasson (c) också blivit »ledsen och bekymrad» över herrarnas handlingsätt och lagt deras »namn och roller» på minnet.

Detta har tolkats som ett förstucket hot att statsråden håller ögonen på dem för ev. åtgärder i andra sammanhang. Det gäller chefen för undersökningsanstalten vid Drottningholm, docent Erik Vasseur och byråinspektör Leif Bruneau där.

Det brev av fru Lindström, som nu vållat förvåning, är skrivet till kvinnan som varit uppe hos henne och klagat. Den passus saken gäller lyder så här:
»Kära fru . . .!

Kampanjen i pensionsfrågan med regeringen splittrad på föredragsresor sedan fem veckor tillbaka har gjort, att det dröjt med besked, som jag lovat lämna Er, sedan jag talat med min kollega statsrådet Lindholm om Ert fall. Den förste jag informerade därom var emellertid statsrådet Eliasson såsom högste chef för fiskeristyrelsens tillsynsavdelning i Drottningholm. Han blev liksom jag ledsen och bekymrad över det sätt på vilket man behandlat Ert fall där. På nuvarande stadium är det väl dock inte mycket att åtgöra i den saken. Det får räcka med att statsrådet Eliasson känner till historien nu och lagt på minnet docent Vasseurs och byråingenjör Bruneaus namn och roller i detta sammanhang.»

* Närvarande vid behandlingen av förevarande ärende:

från första kammaren: herrar Elmgren, Damström, Ollén, Georg Pettersson, Fritiof Karlsson, Sveningsson*, Erik Olsson, Torsten Andersson, Sörlin och Källqvist; samt

från andra kammaren: herrar Pettersson i Norregård, Norén, Magnusson i Tumhult*, von Friesen, Spångberg, Braconier*, Sehlstedt, Hammar, Andersson i Linköping och Alemyr.

* Avstod från att rösta vid ärendets avgörande.

I ett den 3 november 1957 dagtecknat brev till redaktionen för tidningen Expressen, vilket införts i tidningen påföljande dag, uttalade statsrådet Lindström, bland annat, följande:

1. Den fru A., som mitt brev var adresserat till, uppvaktade mig i somras för att med sitt eget fall som illustration berätta hur svårt en medelålders kvinna kan ha att vinna inträde på arbetsmarknaden. Hon hade uttagits av arbetsmarknadsstyrelsen för omskolning på statens bekostnad (från det anslag som avser omskolning av bl. a. ensamstående och äldre kvinnor) och efter överenskommelse mellan arbetsmarknadsstyrelsen och fiskeristyrelsens tillsynsavdelning på Drottningholm fått genomgå en omskolning på sistnämnda arbetsplats med sikte på anställning där efteråt. Av hennes papper framgick också att hon tillfredsställande genomgått denna omskolning. Under tiden hade emellertid ett byte skett på ledande post vid fiskerianstalten och den nya ledningen var inte beredd eller i stånd att anställa den omskolade såsom tidigare förutsatts. Motivet är inte klarlagt. Arbetsmarknadsstyrelsen saknar uppgift därom. Fru A. själv uppgav emellertid bestämt att man sagt henne att hon var »för gammal». De statsmedel, som nedlagts på fru A:s omskolning för detta speciella arbete, var därmed bortkastade. Det är detta som jag tillät mig att vara »ledsen och bekymrad över», en rent principiell reaktion som delades av min dåvarande kollega Eliasson, när jag på brukligt sätt underrättade honom som fackminister om fallet. Däremot tog självfallet varken han eller jag någon ståndpunkt till några enskilda tjänstemän, vilkas roller i sammanhanget inte var närmare utredda och det inte heller var aktuellt att utreda, eftersom fru A. sade sig ha resignerat ifråga om anställning vid fiskerianstalten efter de erfarenheter hon där gjort.

2. I en interpellation i riksdagen i våras om de ensamstående och medelålders kvinnornas arbetsplacering uttrycktes den förhoppningen att statsmakterna skulle föregå med gott exempel vid placering av dylik arbetskraft. Fallet fru A. var känt för interpellanten. Jag besvarade frågan med en allmänt positiv deklARATION, varmed interpellanten lät sig åtnöja. Då det inte vore osannolikt att fallet fru A. kunde dyka upp igen i något annat riksdags-sammanhang eller i en tidningsartikel (hon hade sålunda tidigare varit intervjuad som ett gott exempel på samhällets omskolningsverksamhet) bad jag fiskeriministern lägga fallet på minnet liksom även namnen på de personer inom fiskeristyrelsens Drottningholmsavdelning från vilka han kunde infordra närmare upplysningar, om frågan skulle aktualiseras igen, vilket den sålunda nu gjort på för mig obekant sätt. Detta är hela saken.

Det återopade brevet från statsrådet Ulla Lindström till fru A. har avsänts från statsrådsberedningen och måste betraktas såsom en av statsrådet vidtagen tjänsteåtgärd. De i brevet gjorda uttalandena beträffande ett par namngivna tjänstemän ha icke präglats av den varsamhet, som den föreliggande situationen bort betinga. Även om statsrådets avsikt skulle ha varit en annan än som ordalagen närmast ge vid handen, hade på grund av riskerna för brevets offentliggörande ett sådant skrivsätt bort iakttagas, som ej kunnat giva anledning till missförstånd. Vi ha därför ansett oss icke kunna underlåta att inom utskottet framställa yrkande om att utskottet för riksdagen måtte omförmåla vad ovan anförts.

P M

rörande viktigare händelser och åtgöranden i det s. k. Sellingärendet

Naturhistoriska riksmuseets organisation; den paleobotaniska avdelningens personal m. m.

Enligt Kungl. Maj:ts grundstadgar den 15 april 1904 för Vetenskapsakademien är naturhistoriska riksmuseet ställt under inseeende och vård av akademien. Bland sina ledamöter utser akademien genom val för en tid av två år inspektorer för var och en av museets avdelningar. Inspektorererna åligger enligt grundstadgarna bland annat att tillse, att avdelningens tjänstemän följa givna instruktioner och i övrigt fullgöra sina skyldigheter, samt att främja institutionens utveckling och bevaka dess intressen.

Kungl. Maj:t har den 23 maj 1935 fastställt instruktion för museet av bland annat följande innehåll. Museet består av sju avdelningar, däribland den paleobotaniska avdelningen för samlingarna av fossila växter ävensom av gymnospermer, kärlkryptogamer och mossor. För varje avdelning finnes en föreståndare med titeln professor samt i övrigt befattningshavare enligt gällande personalförteckning. Föreståndare utnämnes av Kungl. Maj:t på förslag av akademien efter sakkunnigförfarande. Föreståndaren svarar för att avdelningens samlingar väl vårdas och vetenskapligt undersökas och ordnas. Han bör kraftigt verka för sin avdelnings utveckling och är skyldig att inom det område hans avdelning omfattar driva vetenskaplig forskning och offentliggöra dess resultat. Föreståndaren bör jämväl angeläget vara, att avdelningen gör det gagn som med den är avsett, varför han på allt sätt bör stå dem till tjänst, vilka i studiesyfte önska begagna avdelningens samlingar, meddela vetenskaplig handledning åt yngre forskare på avdelningen samt i övrigt vidtaga sådana åtgärder, som kunna vara behöfliga för underlättande av deras arbeten. Skulle föreståndaren finna anledning vägra någon att begagna samlingarna för studieändamål eller att erhålla lån av vetenskapligt studiematerial, skall han, där så ifrågasättes, underställa frågan vederbörande avdelnings inspektorer. Äro inspektorer och förståndaren ej alla av samma mening, hänskjutes frågan till akademiens avgörande. Vidare åligger föreståndaren att förvara dels i original alla viktigare till avdelningen inkomna brev, skrivelser och övriga handlingar, dels ock alla därifrån utgångna brev, skrivelser och handlingar i koncept eller kopia. Vid föreståndarens avgång skola alla dessa brev, skrivelser och handlingar överlämnas till akademiens bibliotek i den mån de utan olägenhet kunna undvaras vid avdelningen. Föreståndaren har icke någon direkt undervisnings- eller examinationsskyldighet men kan av Kungl. Maj:t åläggas sådan. Föreståndaren uppbär samma lön som professor vid universitet och högskolor. Beträdes föreståndare med fel eller försummelse i tjänsten skall åtal ske inför Svea hovrätt.

Vid varje avdelning finnes anställd minst en intendent (tidigare benämnd musei-assistent). Denne, som enligt instruktionen skall ha avlagt fil. lic.-examen eller på annat sätt ha styrkt sig vara väl förtrogen med avdelningens vetenskapliga område och därjämte ha ådagalagt lämplighet för deltagande i avdelningens praktiska arbete, skall efter föreståndarens anvisningar vetenskapligt undersöka, ordna och vårda avdelningens samlingar samt i övrigt deltaga i löpande göromål.

Å den paleobotaniska avdelningen tjänstgöra, förutom föreståndare och intendent, en extra intendent, två vetenskapliga medarbetare, en preparator, ett kansli-biträde, ett vetenskapligt biträde samt en vaktmästare.

Professorn Olof Hugo Selling, född 1917, var museiassistent å avdelningen från oktober 1944 till den 1 juli 1951, från vilken tidpunkt han utnämndes till föreståndare för avdelningen. Fil. lic. Britta Lundblad, som är född 1920 och som sedan 1943 med vissa uppehåll arbetat å avdelningen, förordnades av akademien till innehavare av den genom Sellings befordran lediga museiassistentbefattningen från och med den 1 november 1951. Sellings företrädare voro, såsom föreståndare professorn Thore Halle, född 1884 och emeritus 1950, samt såsom museiassistent Rudolf Florin, född 1894. Florin utnämndes, efter att ha varit verksam å paleobotaniska avdelningen från 1918, till professor Bergianus 1944. Avdelningens inspektorer äro sedan 1951 Florin samt f. d. överdirektören vid Sveriges geologiska undersökning Per Geijer.

Florin ansågs allmänt skola efterträda Halle som föreståndare för den paleobotaniska avdelningen. När emellertid Florin 1944 övergick till Bergianska trädgården, erbjöds Selling, som avlagt fil. kand.-examen 1940 i ämnena botanik, geologi och geografi samt fil. lic.-examen 1942 i botanik, att börja arbeta på avdelningen. Selling tillträdde assistentbefattningen i oktober 1944. Britta Lundblad tjänstgjorde då sedan ett år å avdelningen. Sommaren 1944 hade Britta Lundblad insjuknat i en av yttre psykisk påfrestning orsakad psykos samt vårdades härför omkring fem månader å sjukhus, varefter hon utskrevs som återställd.

Selling framlade sin doktorsavhandling 1948, i vilken han redovisade forskningsresultat rörande Hawaiiöarnas klimat- och vegetationshistoria. Disputationen blev mycket hetsig och polemiken mellan opponenter och Selling fortgick de följande åren i fackpressen.

Efter disputationen företog Selling en årslång resa till Australien och Stilla havets övärld för att fortsätta sina forskningar där. Under Sellings resa begärdes från Canadas geologiska undersökning åter visst av riksmuseet lånat studiematerial. Det visade sig då att ett för vetenskaplig bearbetning avsett stenstycke, en s. k. stoff, saknades. Florin meddelade i brev till chefen för nämnda institution att det förefölle möjligt, att en besökande på anmaning av Selling och utan tillstånd av vare sig Halle eller Florin borttagit stoffen ur en låda.

1950 ledigförklarades efter Halles avgång föreståndarebefattningen vid den paleobotaniska avdelningen. Sökande voro bl. a. Selling och Britta Lundblad. Halle och Florin utsågos till sakkunniga, men den senare avsåg sig uppdraget. I stället utsågos tre utländska forskare. Selling kompetensförklarades av samtliga sakkunniga och utnämndes, såsom tidigare nämnts, från den 1 juli 1951 till föreståndare.

Efter utnämningen fick Selling kännedom om Florins brev rörande den förkomna stoffen. I brev till Florin i november 1951 påtalade Selling brevet innehåll och påstod, att Florin brutit i »fair play». Florin ursäktade sig i brev men förklarade samtidigt att Sellings omnämmande i brevet i fråga bl. a. berott på tidigare åtgöranden från dennes sida beträffande Florins forskningsmaterial. Selling å sin sida replikerade att en ursäkt bleve till förtjänst och ställde allt till rätta om den framfördes i en anda, som visade att den vore menad som ett slut på det gamla; men trasslades den in i nya omöjligheter och ovidkommande utläggningar, vore dess verkningar på förhand givna att bli mindre. Härefter bortforslade Florin från den paleobotaniska avdelningen den brevsamling, i vilken kopia till berörda brev ingick.

Vid tillsättandet av den efter Selling lediga assistentbefattningen, till vilken Britta Lundblad jämte annan, icke formellt meriterad forskare var enda sökande, underkände Selling Britta Lundblads lämplighet att deltaga i avdelningens praktiska arbeten. Grunden härtill vore bl. a. samarbetssvårigheter mellan henne och andra å avdelningen. Selling berörde därvid hennes tidigare psykiska sjukdom. Han föreslog därför att tjänsten t. v. förbleve vakant. Florin och Geijer avstyrkte förslaget och gävo Britta Lundblad förord. I ärendet hänvisade Selling till *dels* ett intyg av överläkaren vid det sjukhus, där Britta Lundblad vårdats, att risken

för recidiv hos henne måste bedömas som mycket liten, *dels ock* av verksläkare utfärdad intyg för vinnande av statstjänst, i vilket ett frågetecken satts, huruvida Britta Lundblads tidigare sjukdom innebure utsikt till oviss framtida tjänsteduglighet. Föreståndarens och inspektörernas skilda ställningstaganden föranledde att ett flertal skrifter avgåvos från ömse sidor; härefter utnämnde akademien Britta Lundblad.

Nyckelstriden mellan Selling och Florin

Mellan Selling och Florin synes till följd av det anförda ävensom andra omständigheter ha varit rådande vissa motsättningar. Under mars 1953 kommo dessa till uttryck däri, att tvist uppstod mellan de båda forskarna, huruvida Florin skulle ha tillgång till egen nyckel till paleobotaniska avdelningen sedan nya läs blivit insatta där. Händelseförloppet var i korthet följande.

I brev till Selling den 3 mars upplyste Florin bl. a., att han hade för avsikt att inom den allra närmaste tiden återupptaga bearbetningen av det av honom lånade materialet av barrträd och cordaiter för att undan för undan kunna återställa det till respektive museer. För att detta arbete med hänsyn till hans tjänstgöring i Bergianum skulle kunna bedrivas, måste kvällarna utnyttjas, och det vore därför till stor hjälp om han liksom dittills kunde få ha tillträde till paleobotaniska avdelningen även utom ordinarie tjänstgöringstid. Då, efter vad han under hand erfarit, de gamla läsen bytts ut mot nya, bad han att få bli tilldelad nyckel av den nya typen.

I brev den 5 mars meddelade Selling, att nyckel stod till förfogande mot en deposition av 20 kronor och under förutsättning att nyckel till Bergianska trädgårdens bibliotek ställdes till förfogande.

Florin hemställde i brev den 7 mars att — liksom Halle — utan villkor bli be-trodd med innehav av nyckel så länge han vore i tillfälle att bedriva forskning och undervisning inom de områden avdelningen representerade.

Selling svarade i brev den 9 mars, att om trädgårdens föreståndare icke ville visa paleobotaniska avdelningens personal något av det tillmötesgående han själv gjorde anspråk på, finge frågan om nyckel förfalla. Avdelningen stode tillgänglig på den av staten anvisade tiden.

Samma dag, den 9 mars, hemställde Florin i brev till akademiens förvaltningsutskott, att utskottet måtte ålägga Selling att till Florin utan villkor utlämna nyckel till avdelningen.

Den 11 mars beslöt utskottet anmoda Selling att omedelbart och utan villkor utlämna nyckel till Florin.

I brev den 13 mars till utskottet förklarade Selling, att han ansåge starka skäl föreligga att icke tilldela Florin nyckel och att han i gällande stadgar och instruktioner icke kunde finna föreskrifter, som berättigade utskottet att tvinga föreståndaren — allra minst utan dennes hörande — att frångå beslut som gällde avdelningens bästa. I brevet anförde Selling vidare bl. a. att Florins verksamhet som inspektör stode i strid mot Vetenskapsakademiens grundstadgar samt att Selling vore villig att, om så önskades, närmare precisera sitt påstående.

Akademiens sekreterare professorn Arne Westgren efterhörde i brev till Selling den 14 mars, huruvida Sellings sistnämnda brev vore att tolka som en vägran att efterkomma utskottets anmodan att överlämna nyckel till Florin.

Selling svarade i brev till Westgren den 16 mars, att Sellings brev finge tolkas som en önskan att få den motivering och de stadganden exakt preciserade, på vilka förvaltningsutskottet grundat sitt beslut att med outtalat förbigående av de närmare förhållandena i ärendet anmoda Selling att utlämna nyckel till Florin.

Westgren anförde i brev till Selling den 17 mars, att akademien av praktiska skäl överlätit åt sitt förvaltningsutskott att i frågor av mindre vikt utöva dess verk-

samhet. Beträffande utskottets beslut att anmoda Selling att utlämna nyckel till Florin hade den förda korrespondensen i ärendet givit tillräcklig belysning för utskottets ställningstagande. Då Sellings skrivelse icke lämnade svar på frågan om Selling hade för avsikt att ställa sig till efterrättelse förvaltningsutskottets föreskrift att till Florin utlämna nyckel till paleobotaniska avdelningen, anhöll Westgren om klart besked i detta hänseende.

Selling svarade Westgren i brev den 18 mars, att han i skrivelsen icke funnit den motivering som berättigade förvaltningsutskottet till det i diktatform avfattade beslutet av den 11 mars; att han i anmälan till Vetenskapsakademien komme att dels överklaga beslutet och dels framlägga de graverande fakta, som enligt hans mening av förvaltningsutskottet bort genom remiss till honom framskaffas, innan ett så uppseendeväckande beslut ens diskuterades; att han, då han icke kunnat erhålla önskad bevis för beslutets laglighet, sett sig nödsakad överlämna ärendet till juridisk prövning av allmän myndighet; samt att han hos akademien komme att deponera åsyftade nyckel till paleobotaniska avdelningen med anhållan att nyckeln av akademien förvaltades till dess förvaltningsutskottets rätt att kräva nyckeln utretts.

I skrivelse till akademien den 19 mars överklagade Selling utskottets beslut av den 11 mars samt anförde, bland annat, att detsamma omöjliggjorde för honom att författningenligt fullgöra sin tjänst som föreståndare, att han sett sig nödsakad att underkasta ärendet justitiekanslersämbetets prövning samt att han — då han icke ägde tillräcklig kännedom huruvida han genom någon föreskrift vore skyldig att efterkomma beslutet — samtidigt deponerade nyckel till avdelningen hos akademien med anhållan att densamma av akademien förvaltades till dess utskottets rätt att kräva denna nyckel blivit av vederbörande myndighet utredd.

I skrivelse till justitiekanslersämbetet samma den 19 mars hemställde Selling om ämbetets prövning bland annat av frågan om utskottets ledamöter handlat enligt sina tjänstebefogenheter vid fattandet av beslutet den 11 mars.

I skrivelse till ämbetet den 28 mars anmälde Selling därjämte bl. a., att Florin den 26 mars omkring klockan 17.40 efter tjänstetidens slut uppsökt preparatorn på paleobotaniska avdelningen i dennes bostad på museiområdet och i brysk ton anmodat denne att till Florin omedelbart utlämna nyckel till avdelningen, att preparatorn med tvekan men i betraktande av Florins ställning som avdelningens inspektor låtit sin son öppna för Florin samt att förhållandet bringades till ämbetets kännedom för sådan åtgärd som med anledning därav kunde ankomma på ämbetet.

Den 28 mars utfärdade Selling denna handling:

Gäller de personer, som erhållit föreståndarens tillstånd att efter tjänstetidens slut uppehålla sig i avdelningens lokaler. Innehåller villkor för dylikt uppehållstillstånd.

Meddelande

Föreståndaren för Bergianska trädgården professor Rudolf Florin har av undertecknad anmälts dels till justitiekanslersämbetet, dels till Kungl. vetenskapsakademien för upprepade, delvis svårartade, rättsstridiga åtgärder gentemot avdelningen. Professor Florin har i anledning av sina åtgärder fräntagits rätten att efter tjänstetidens slut uppehålla sig i avdelningens lokaler. Vid brott mot detta uppehållsförbud åligger det envar att anmäla fallet till undertecknad.

Handlingen delgavs på Sellings föranstaltande de å avdelningen verksamma personerna.

I brev till Florin den 30 mars erinrade Selling bl. a. om att Florins rätt att

efter tjänstetidens slut uppehålla sig i avdelningens lokaler indragits och att överträdelse mot detta uppehållsförbud komme att beivras.

Efter skriftväxling i ärendet fann justitiekanslersämbetet i beslut den 30 september 1953 Sellings skrivelser den 19 och 28 mars 1953 ej föranleda någon ämbetets åtgärd.

I skrivelse till akademien den 5 oktober 1953 anförde Selling, att han införde Kungl. Maj:t komme att påtala justitiekanslersämbetets beslut den 30 september 1953 samt påpekade — för den händelse akademien skulle anse sig kunna taga ämbetets beslut till intäkt för att överlämna nyckel till Florin — att dennes rätt till nyckel icke utretts genom justitiekanslersämbetets försorg.

Selling besvarede sig över justitiekanslerns beslut hos Kungl. Maj:t men återkallade sedermera besvären.

Den 14 oktober 1953 erhöll Florin från akademien nyckel till avdelningen.

Den paleobotaniska kommitténs arbete

På framställning av Florin hade akademien den 22 april 1953 beslutat tillsätta en kommitté, i vilken Geijer utsågs till ordförande, med uppdrag att undersöka förhållandena å den paleobotaniska avdelningen. Selling anförde besvär häröver, men besvären lämnades av Kungl. Maj:t i beslut den 9 oktober 1953 utan avseende.

Kommittén började i mitten av oktober 1953 sitt arbete. Geijer kallade i telefon den 27 oktober Selling till sammanträde påföljande dag, den 28 oktober, men — till synes genom ett missförstånd mellan Geijer och Selling — inställde sig Selling icke.

I skrivelse den 27 oktober till akademien anhöllo tre av tjänstemännen vid paleobotaniska avdelningen, att akademien skulle ompröva sitt beslut om kommitténs tillsättande, därvid de bl. a. motiverade sin anhållan med att tre av kommittéledamöterna uppträtt såsom Sellings motparter och att två dessutom redan tagit ställning i tvisten.

Den 28 oktober kallade kommittén Selling till sammanträde den 2 november. Selling mottog ej kallelsen förrän omedelbart före den utsatta tidpunkten och meddelade därför, att han vore förhindrad till följd av annat sammanträde.

Genom beslut den 11 november lämnade akademien tjänstemännens nyssberörda ansökan utan avseende.

I skrivelse till Selling den 18 januari 1954 konstaterade kommittén, att Selling vägrat efterkomma kallelse till sammanträde i oktober 1953, samt förklarade att den, innan dess utlåtande slutredigerades, ville höra Selling över vissa inkomna yttranden samt ställa vissa frågor. Selling svarade i brev till Geijer den 19 januari bl. a. att han icke vid något tillfälle vägrat svara kommittén. I skrivelse den 25 januari, till vilken fogades yttranden från Britta Lundblad, Florin och Halle, riktade kommittén vissa frågor till Selling samt hemställde om svar senast den 10 februari. I skrivelse den 5 februari meddelade kommittén, att den jämte Florin komme att besöka avdelningen den 9 februari, därvid kommittén önskade att Selling demonstrerade anordningar och nyanskaffningar, som tillkommit under Sellings föreståndaretid. I brev den 6 februari till Geijer hemställde Selling bl. a. att Florin icke skulle delta i inspektionen samt att annan tid måtte bestämmas, enär tiden vore olämplig för såväl Selling som hans juridiske rådgivare. Han anhöll jämväl om förlängning av tiden för avgivande av det begärda yttrandet med två månader. Den 9 februari besökte kommittén, åtföljd av Florin, avdelningen i Sellings frånvaro. Den 11 februari underrättade kommittén Selling att tiden för avgivande av yttrande förlängts till den 25 februari. Selling upprepade sin begäran om förlängd tid, vilken begäran avslogs. I skrivelse den 25 februari be-

svärade sig Selling hos akademien över kommitténs avslagsbeslut samt begärde, att tiden måtte förlängas till utgången av april samt att kommittén måtte erhålla en opartisk sammansättning.

Kommittén inhämtade, innan den avslutade sitt arbete, yttrande av medicinalstyrelsen. Styrelsens rättspsykiatriska nämnd anförde i utlåtande den 27 april 1954 bl. a. att skäl syntes tala för att, om Selling ej på tillfredsställande sätt skötte sin tjänst, detta kunde sammanhånga med sjukdom samt att nämnden i så fall ansåge det motiverat, att Selling underkastades läkarundersökning. Nämnden anslöt sig därvid till ett yttrande av docenten G. Lundquist, i vilket denne i övrigt uttalade följande: Av handlingarna framginge, att en intressemötsättning föreläge främst mellan Selling och Florin. Att på basis enbart av de skrivelser, som upprättats av Selling, och de förklaringar och yttranden, som gjorts av andra personer, bedöma huruvida Selling kunde antagas vara sjuk, vore mycket svårt. Såvitt man kunde utläsa av Sellings synnerligen utförliga och detaljrika skrivelser kunde han vara en supersolid och möjligen schizoid och rättshaverisk person, som eventuellt vore neurotiserad. Det vore emellertid omöjligt att utan personlig undersökning komma till någon klarhet härom.

I utlåtande den 14 maj 1954 anförde den paleobotaniska kommittén, att Selling dels vid upprepade tillfällen i tjänsten tillfogat Florin svåra kränkningar, dels i tjänsten vidtagit åtgärder, som varit kränkande för Britta Lundblad, och i tjänsteskrivelser fällt obestyrkta nedsättande omdömen om henne, dels invecklat sig i förmenta rättstvister, som varit onödiga och ofruktbara, och därvid ägnat dem så betydande tid, att verksamheten inkränktat på hans möjligheter att bedriva vetenskaplig forskning och ägna sig åt avdelningens administration, dels ur anslag till avdelningen påkallat utbetalning av arvode åt juridiskt biträde vid sina aktioner och dels i tjänsten betett sig otillfredsställande mot kommittén. Kommittén framhöll, att Sellings uppträdande företedde så egendomliga drag, att den otillfredsställande tjänsteutövningen kunde bero på sjukdom, samt föreslog, att Selling skulle underkastas läkarundersökning enligt bestämmelserna i kungl. kungörelsen den 18 juli 1935 angående skyldighet för tjänsteman, tillhörande den civila statsförvaltningen, att i vissa fall underkasta sig läkarundersökning m. m. samt att, om Selling vid sådan undersökning befunnes vara frisk, handlingarna i ärendet skulle tillställas Kungl. Maj:t med hemställan, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga de åtgärder Kungl. Maj:t kunde finna påkallade.

Akademiens beslut om läkarundersökning

Kommitténs utlåtande behandlades av akademiens förvaltningsutskott den 18 maj 1954. Utskottet beslöt hemställa, att akademien måtte besluta i enlighet med kommitténs förslag samt föreslog vidare vissa åtgöranden med avseende å ledighet för Selling och förordnande av undersökningsläkare. Adjungerade ledamoten Torsten Sjögren, professor i psykiatri vid karolinska institutet, anförde vid sammanträdet som sin bestämda mening, att anledning funnes att Selling underkastades läkarundersökning. Sin uppfattning grundade Sjögren, enligt senare lämnat besked, på de i ärendet aktuella handlingarna.

Selling lät undersöka sig av överläkaren Erik Goldkuhl, som i intyg den 25 maj 1954 förklarade, att Selling icke visade några tecken till pågående eller avlupen sinnssjukdom eller symptom på psykisk abnormitet eller annan rubbning av självsverksamheten, samt att Selling, såvitt av den företagna undersökningen kunde bedömas, syntes vara i god psykisk och fysisk kondition, varför tillräckliga skäl att mot honom tillämpa bestämmelserna om skyldighet att underkasta sig läkarundersökning enligt förutnämnda kungörelse icke föreläge.

Vid sammanträde den 26 maj 1954 beslöt akademien, sedan ärendet vid sam-

mantråde den 19 maj 1954 bordlagts, i enlighet med förvaltningsutskottets hemställan att bifalla kommitténs förslag och meddelade Selling för undergående av läkarundersökning ledighet med A-avdrag å lönen från och med den 27 samma månad tills vidare. Denna ledighet fortfor till och med den 9 februari 1955.

Selling besvarade sig hos Kungl. Maj:t över akademiens beslut samt yrkade, att beslutet måtte undanröjas och att han måtte omedelbart insättas i tjänst, ävensom att — därest Kungl. Maj:t icke skulle finna den utredning han förebragt tillfredsställande eller tillräckligt fullständig — ärendet måtte överlämnas till Svea hovrätt i enlighet med föreskrift i den för riksmuseet gällande instruktionen. Selling återopade det förut nämnda intyget av Goldkuhl samt vidare ett yttrande den 26 juli 1954 av samme läkare, till vilken Selling hänvisats av verksläkaren. I yttrandet framhöll Goldkuhl, att det saknades tillräckliga medicinska skäl för fullföljande av akademiens beslut och att ur psykiatrisk synpunkt någon tveksamhet rörande Sellings förmåga att vederbörligen uppehålla sin tjänst icke förefunnes.

Över besvären yttrade sig akademien — efter att ha bordlagt ärendet vid sammanträde den 8 september 1954 — den 22 september 1954 samt hemställde därvid, i enlighet med förvaltningsutskottets förslag, att besvären skulle lämnas utan avseende.

Kungl. Maj:t inhämtade i ärendet regeringsrättens utlåtande. Detta avgavs den 7 december 1954 och innehöll en hemställan, att Kungl. Maj:t måtte ej finna skäl göra ändring i överklagade beslutet.

I utslag den 17 december 1954 beslöt Kungl. Maj:t — jämte det Kungl. Maj:t fann viss sekundär fråga i akademiens beslut vara förfallen — i enlighet med regeringsrättens hemställan.

Läkarundersökningen av Selling

Sedan en sommaren 1954 utsedd läkare anmält förhinder, förordnade akademien den 27 december 1954 på förslag av medicinalstyrelsen överläkaren vid psykiatriska sjukhuset i Stockholm Olof Dagberg att verkställa undersökningen.

Dagberg anförde i utlåtande den 11 april 1955, att han — efter att ha tagit del av handlingarna samt intervjuat 29 personer samt haft 18 i regel flera timmar långa samtal med Selling — funnit, att Selling lede av paranoia kverulans, att Selling på grund därav icke kunde på tillfredsställande sätt upprätthålla sin tjänst, att Sellings tjänsteoduglighet kunde förväntas bli bestående så länge han kvarstode i den innehavda tjänsten, att Selling enligt uppgift vore en högt förtjänt och duglig forskare, att Sellings sjukdom icke i och för sig nedsatte hans vetenskapliga kapacitet i annan mån än att hans sysslande med den paranoia verksamheten inkräktade på hans tid att ägna sig åt forskning, att det icke kunde utslutas, att Sellings paranoia aktivitet kunde minska i en ny miljö, samt att Dagberg därför ansåge det önskvärt, att om annan tjänst stode till buds, Selling bereddes forskarbefattning eller tjänst utan administrativa åligganden eller utan chefsställning och under annan huvudman än akademien.

På förslag av Dagberg hade likväl Selling redan tidigare den 10 februari 1955 återinträtt i tjänst.

Selling lät sig undersökas jämväl av överläkaren och docenten Bo Gerle och legitimerade läkaren Axel Wersén, vilka förklarade, Gerle i utlåtande den 24 augusti 1955, att han ej kunnat finna att Selling på grund av psykisk sjukdom eller abnormitet vore oförmögen att på tillfredsställande sätt fullgöra sin tjänst, samt Axel Wersén i utlåtande den 27 augusti 1955, att Selling ej vore behäftad med psykisk abnormitet eller lede eller hade lidit av mental sjukdom, att Selling ej av sjukdom, vanförhet, lyte eller nedsatt arbetsförmåga vore hindrad eller hade hindrats att på tillfredsställande sätt sköta sin tjänst samt att Selling ur medicinsk synpunkt i hög grad förmådde upprätthålla sin befattning.

Gerle upplyste att han grundat sin uppfattning på bl. a. flertalet av parternas avgivna akter och skrivelser, en noggrann genomgång av Dagbergs utlåtande, ett av Axel Wersén sammanställt omfattande intervjumaterial liksom ett av denne den 29 april 1955 avgivet intyg, personliga samtal med — förutom tre andra vetenskapsmän — Florin, Britta Lundblad och Westgren samt upprepade samtal med Selling.

Axel Wersén lämnade följande besked beträffande materialet till sitt utlåtande: Handlingar i ärendet hos ecklesiastikdepartementet och justitiekanslersämbetet, av professorn Du Rietz och Selling företedda handlingar, Dagbergs utlåtande, Dagbergs intervjuanteckningar, protokoll över Dagbergs samtal med Selling, av Axel Wersén inhämtade upplysningar av ett 50-tal personer, av densamme upptaget status praesens samt samtal med Selling.

Akademiledamoten professorn Einar Du Rietz riktade i skrivelse den 8 juni 1955 till medicinalstyrelsen kritik mot Dagbergs utlåtande.

Dagberg bemötte i skrivelse till medicinalstyrelsen den 9 oktober 1955 den kritik som främst av Axel Wersén och Du Rietz riktats mot hans sätt att utföra undersökningen av Selling och hans slutsatser om Sellings sinnesbeskaffenhet. I skrivelsen vände han sig även mot vissa Gerles påståenden. Med anledning av anmärkningarna översände Dagberg till medicinalstyrelsen den 16 november 1955 ett rekonstruerat status och en epikris rörande Selling.

Axel Wersén bemötte i sin tur Dagbergs sistnämnda utlåtande i en skrivelse till medicinalstyrelsen den 26 december 1955. Jämväl Du Rietz inkom med ytterligare en skrift.

Medicinalstyrelsen (dess rättspsykiatriska nämnd) förklarade härefter i yttrande den 4 februari 1956, att Dagbergs utlåtande, med hänsyn till innehållet i föreliggande handlingar och till den på väsentliga punkter tungt vägande kritik, som kunde anföras mot detsamma, icke kunde läggas till grund för ett uttalande om Sellings sinnesbeskaffenhet och således icke kunde utgöra något stöd för den hypotes, Dagberg företrädde, samt att styrelsen sammanfattningsvis avgåve det utlåtandet, att hos Selling ej kunnat påvisas psykisk sjukdom eller annan själslig abnormitet samt att skäl således saknades för antagandet att han till följd av psykisk sjukdom vore eller varit oförmögen att på tillfredsställande sätt sköta sin tjänst.

Härefter utbetalades till Selling ersättning för de avlöningsförmåner, om vilka han gått miste under ledigheten.

Kungl. Maj:ts beslut i ärendet

I särskilda till inrikesdepartementet den 7 och 14 februari 1956 inkomna skrifter hemställde f. d. stadshydrografen Gustaf Wersén om utredning rörande handläggningen inom medicinalstyrelsen av ärendena om läkarundersökning av Selling m. m. Sedan Selling beretts tillfälle att i ärendet avgiva yttrande, förklarade sig Selling i en den 11 april 1956 till departementet inkommen skrift instämma i vad Gustaf Wersén yrkat och hemställde tillika, att åt justitiekanslersämbetet måtte uppdragas att föranstalta om åtal mot de ledamöter som deltog i medicinalstyrelsens rättspsykiatriska nämnd den 27 april 1954 ävensom docenten Gunnar Lundquist och nämndens föredragande doktor Karl-Inge Öster. Selling anförde därvid bl. a. som försvärande omständigheter nämndens och Lundquists uraktlåtenhet att iakttaga den varsamhet, som riksdagen vid 1935 års författnings tillkomst förutsatte skola iakttagas vid tillämpningen av densamma ävensom deras असidosättande av bestämmelser i allmänna läkarinstruktionen och medicinalstyrelsens cirkulär den 22 mars 1949.¹

¹ I detta cirkulär har medicinalstyrelsen uttalat vissa principiella synpunkter på utfärdandet av läkarintyg samt därvid understrukit vikten av att intyg eller utlåtande angående persons sinnessillstånd ej avgives utan föregående personlig undersökning.

Den 18 maj 1956 förordnade Kungl. Maj:t, på föredragning av chefen för inrikesdepartementet, att handlingarna i ärendet skulle överlämnas till justitiekanslersämbetet för prövning.

I skrivelse den 16 februari 1956 hade akademien hemställt hos Kungl. Maj:t, med erinran om sitt ovan berörda beslut den 26 maj 1954, att Kungl. Maj:t ville i ärendet vidtaga de åtgärder, Kungl. Maj:t kunde finna vara påkallade.

Med erinran om sitt beslut i anledning av Gustaf Werséns och Sellings skrifter förordnade Kungl. Maj:t samma den 18 maj, på föredragning av chefen för ecklesiastikdepartementet, att jämväl Vetenskapsakademiens ifrågavarande framställning tillika med samtliga till ärendet hörande handlingar skulle överlämnas till justitiekanslersämbetet för prövning.

Justitiekanslersämbetets handläggning av ärendet

Den 4 juli 1956 uppdrog justitiekanslern Alsén åt häradshövdingen Gunnar Bogren att biträda ämbetet vid handläggningen av ifrågavarande ärenden. Efter verkställd utredning överlämnade Bogren den 6 mars 1957 till ämbetet en av honom utarbetad redogörelse i saken, innefattande jämväl den bedömning av uppkomna frågor han företagit. Denna bedömning hade skett efter samråd med justitiekanslern.

I det från inrikesdepartementet överlämnade ärendet föreslog Bogren, att framställningarna från Gustaf Wersén och Selling icke skulle föranleda annan åtgärd än att Öster erinrades om vikten av att så snart ske kunde tillhandahålla dem, som vore föremål för bedömning av styrelsen, den utredning, varav de begärt att få taga del.

Beträffande de åtgärder, som borde vidtagas mot Selling, anförde Bogren huvudsakligen följande. Förhållandena vid den paleobotaniska avdelningen samt de av akademien vidtagna åtgärderna hade varit föremål för en livlig offentlig debatt. Det hade därvid bl. a. gjorts gällande, att Selling varit utsatt för en rad orättmätiga åtgärder. De resultat, vartill Bogren kommit, stämde ej alls överens härmed. Sellings eget handlande hade Bogren däremot funnit vara av allvarlig beskaffenhet och åtal mot Selling vore påkallat. En ansvarstalan mot Selling skulle medföra den fördelen, att en domstolsprövning inför offentligheten komme till stånd. Härvid skulle även Vetenskapsakademiens åtgärder bli offentligt belysta. Det förelåg emellertid starka skäl för ett antagande, att Selling vid gärningarnas begående handlat under inflytande av sinnessjukdom eller sådan rubbning i själsverksamheten, som kunde vara jämställd därmed. Med hänsyn härtill tedde det sig motbjudande att igångsätta en vidlyftig rättegång, som skulle medföra betydande kostnader för det allmänna och även lända enskilda personer, framför allt Selling, till avsevärt men. Redan gärningarnas beskaffenhet vore likväl sådan, att åtal icke syntes kunna underlåtas, om ej särskilda skäl kunde åberopas till stöd därför. Ett dylikt skäl vore möjligen, att Selling ej vore ansvarig för gärningarna. Endast i en rättegång kunde det emellertid på tillräckligt betryggande sätt avgöras, huru det förhölle sig därmed. Varken Selling eller en stor del av den allmänhet, som för närvarande ansåge Selling vara orättvist behandlad, torde nämligen kunna förväntas utan domstolsprövning godtaga, att Selling skulle vara otillräknelig. Ej heller torde utan sådan prövning komma att accepteras, att Selling i något hänseende förfarit oriktigt. Om till följd av nya läkarutlåtanden åtgärder mot Selling skulle vidtagas allenast i administrativ ordning, vore det lättare att ifrågasätta åtgärdernas rättsenlighet än då Sellings förfarande blivit bedömda inför domstol. Åtal mot Selling borde förty komma till stånd. Härom hade också Selling hemställt i sina slutpåminnelser.

I enlighet med den uppfattning Bogren uttalade ansökte justitiekanslern sam-

ma dag Bogren avgav sitt utlåtande, den 6 mars 1957, hos Svea hovrätt om stämning å Selling med yrkande om ansvar å denne för i första hand tjänstemissbruk i sex fall samt missfirmelse och tjänstefel i var sitt fall. I ansökningen anhöll kanslern tillika, att hovrätten ville före huvudförhandlingen i målet förordna om sinnesundersökning av Selling.

Justitiekanslern fann — likaledes i enlighet med Bogrens uppfattning — Gustaf Werséns och Sellings förutnämnda till inrikesdepartementet ingivna skrifter icke föranleda annan åtgärd, än att Öster fick den föreslagna erinran.

Vad justitiekanslern sålunda beslutat anmälde han i samma den 6 mars dagteknade likalydande skrivelser till Kungl. Maj:t i inrikes- och ecklesiastikdepartementen. Skrivelserna lades enligt påteckning ad acta genom beredningsbeslut.

Den 6 mars 1957 hemställde justitiekanslern vidare hos Kungl. Maj:t i justitiedepartementet — när det syntes lämpligt att åtalet mot Selling utfördes av Bogren såsom tillförordnad justitiekansler — om ledighet från de göromål, som ankom på ämbetet beträffande åtalet, och om förordnande för Bogren att i kanslerns ställe bestrida göromålen.

Den 15 mars 1957 beviljade Kungl. Maj:t justitiekanslern den begärda ledigheten samt förordnade Bogren att bestrida ifrågakarande göromål.

I skrivelse den 19 mars 1957 till chefen för inrikesdepartementet gjorde Gustaf Wersén gällande att återremiss av det av honom väckta ärendet borde ske för förnyad utredning. Skrivelsen lades ad acta enligt beredningsbeslut den 16 april 1957.

Målets handläggning i hovrätten

Efter föredragning av handlingarna i målet av vederbörande fiskal tog hovrätten den 14 juni 1957 ställning till åklagarens yrkande om sinnesundersökning av Selling redan före huvudförhandlingen samt meddelade i beslut, att när sådana omständigheter icke förelåge, som utgjorde grund för sinnesundersökning före huvudförhandlingen, lämnades det därutinnan framställda yrkandet utan bifall.

Hovrätten höll härefter huvudförhandling i målet tiden den 15 oktober—den 13 december 1957. Vid huvudförhandlingen yrkade åklagaren ansvar å Selling för de åtta olika brottsliga förfaranden han angivit i sin stämningsansökan. Selling bestred åtalet till alla delar. Vid förhandlingen yrkade åklagaren på nytt, att sinnesundersökning av Selling skulle företagas eller i vart fall medicinalstyrelsens utlåtande ånyo inhämtas. Förutom Selling samt målsägandena Florin, Britta Lundblad, Geijer och Westgren hördes vid huvudförhandlingen ett fyrtio-tal vittnen.

I särskilt beslut den 5 december 1957 lämnade hovrätten — när sådana omständigheter icke förelåge, att i målet borde förordnas om undersökning av Sellings sinnesbeskaffenhet, samt ytterligare utredning i denna del icke vore erforderlig — åklagarens yrkande om sinnesundersökning ånyo utan bifall.

Hovrätten meddelade dom i målet den 31 januari 1958.

I det följande skall i korthet redogöras för åklagarens och Sellings talan samt domstolens bedömande därav.¹

1 a. Hindrande av Florin att bedriva forskningsarbete å den paleobotaniska avdelningen m. m.

Åklagaren anförde härom: Genom att avslå Florins begäran om nyckel, förbjuda Florin att uppehålla sig å avdelningen efter tjänstetidens slut samt genom

¹ En sammanfattning i tabellform återfinnes å s. 18.

att även efter det Florin den 14 oktober 1953 erhållit nyckel till avdelningen under lång tid i olika skrivelser fortsätta angreppen mot honom hade Selling hindrat och hindrade alltjämt Florin att bedriva forskningsarbete å avdelningen. Detta innebure förfång för såväl Florin som det allmänna. Ansvar yrkades å Selling i första hand för tjänstemissbruk, i andra hand för grovt tjänstefel. Genom att för de personer som erhållit tillstånd att uppehålla sig i paleobotaniska avdelningens lokaler efter tjänstetidens slut såsom villkor för tillståndet uppställa skyldighet att anmäla, om Florin uppehölle sig i avdelningens lokaler efter tjänstetidens slut, hade Selling vidare gjort sig skyldig till tjänstefel. (Sistnämnda villkor är intaget i det meddelande, som återgivits ovan s. 4.)

Selling genmålde bl. a.: Genom att åsidosätta för avdelningen gällande ordningsföreskrifter hade Florin missbrukat förtroendet att inneha nyckel. Sålunda hade Florin bortfört en avdelningen tillhörig omfattande brevsamling samt ur samlingen undanskaffat några brev samt bortklippt delar av andra. Vidare hade han fört bort böcker och herbarieväxter utan att lämna kvitton. Florin hade vidare i fem av avdelningens skåp, som han disponerade, insatt individuella lås och uraktlåtit att lämna föreståndaren nyckel till skåpen. Selling hade först genom akademiens försorg fått nyckel. Skåpen innehölle material, som bl. a. berörde Sellings eget arbete. Selling erinrade vidare om vad som förevarit beträffande den förkomna stuffen. Meddelandet den 28 mars 1953 med det av åklagaren berörda villkoret vore närmast föranlett av Florins inträngande i avdelningens lokaler den 26 mars 1953.

Hovrätten uttalade i sina domskäl att Florin varit oförhindrad forska å avdelningen, såvitt ej med fog kunnat göras gällande, att han missbrukat sin förtroendeställning. Hovrätten fann vidare att Florin enligt stadgad praxis varit berättigad förfoga över brevsamlingen så länge han sysslade med paleobotanisk forskning, att Selling ej kunnat visa den påstådda förvanskningen av brevsamlingen, att Florins underlåtenhet att anmäla flyttningen till Selling finge anses oväsentlig, att Selling ej påtalat flyttningen innan uppehållsförbudet för Florin utfärdats, att Selling ej före mars 1953 anmärkt på sättet för Florins lån av böcker och herbarieväxter samt att Selling ej heller före sagda tidpunkt anmodat Florin att utlämna den nya skåpnyckeln. Hovrätten fann således att Selling ej haft rimlig anledning att betaga Florin den frihet att utom tjänstetid forska å avdelningen, som Selling givit andra där verksamma forskare. Hovrätten ansåg vidare att Selling icke kunnat giva någon hållbar förklaring till uppställandet av villkoret för Florin om deposition av pengar för erhållande av nyckel. Behov av nyckel till Bergianska trädgårdens bibliotek hade icke förelegat för någon å paleobotaniska avdelningen. Villkoren hade alltså varit otillbörliga och Florin hade med hänsyn härtill ej varit skyldig att foga sig i dem.

Hovrätten erinrade härefter om att Florin den 14 oktober 1953 fått nyckel av akademien och därmed tillstånd att vistas å avdelningen utom tjänstetid samt fann att Selling väl efter den 14 oktober 1953 i olika skrivelser gått till angrepp mot Florin men att enbart härigenom Selling dock icke kunde anses ha hindrat Florin att bedriva forskning å avdelningen. Hovrätten ansåg vidare att Florin icke kunnat giva klart besked om den tidpunkt, då han ämnade återupptaga forskningsarbetet, att Florin, om han haft verkligt behov av att besöka avdelningen efter tjänstetidens slut, skulle ha hos akademien begärt nyckeln, sedan denna väl deponerats hos akademien, samt att Florin, under den tid maj 1954—februari 1955, då Selling icke varit i tjänst, besökt avdelningen endast vid något enstaka tillfälle. Hovrätten fann det därför ej visat att Sellings åtgärder inneburit förfång för Florin och kunde Selling följaktligen icke dömas för tjänstemissbruk. Emellertid hade Selling genom de i brevet den 5 mars 1953 uppställda villkoren, genom sin vägran att giva Florin tillträde till avdelningen efter tjänstetidens slut och genom föreskriften om anmälningsplikt i meddelandet den 28 mars 1953 visat

oförstånd i tjänsten, för vilket han icke kunde undgå ansvar. Detta tjänstefel vore dock icke grovt.

Två av rättens ledamöter frikände Selling samt anförde, att de lika med majoriteten väl funno, att Selling förfarit felaktigt genom att icke låta Florin för forskning besöka avdelningen å tid som bäst passade honom, men att felet icke vore av beskaffenhet att böra medföra ansvar. Det hade bl. a. sålunda gällt förbud allenast att besöka avdelningen utom tjänstetid och Selling hade haft viss anledning räkna med att Florin därmed icke skulle tillfogas olägenhet av betydelse. Selling hade vidare genom att överklaga förvaltningsutskottets beslut till akademien och jämväl till denna överlämna nyckel icke helt utan fog kunnat säga sig att det därefter tillkommit akademien att besluta om Florins tillträde till avdelningen.

1 b. Beskyllning mot Florin, att denne begått rättsstridiga åtgärder mot avdelningen

Åklagaren lade Selling till last att denne genom att i nyss berörda meddelande den 28 mars 1953 beskylla Florin för upprepade, delvis svårartade rättsstridiga åtgärder gentemot avdelningen gjort sig skyldig till missfirmelse. I andra hand yrkades ansvar för grovt tjänstefel.

Selling upplyste, att meddelandets text formulerats av hans dåvarande juridiske rådgivare.

Hovrätten fann att meddelandet icke anslagits i avdelningens lokaler men att detsamma delgivits tio personer, som tjänstgjorde eller tillfälligt arbetade på avdelningen, och av Selling med brev den 2 april 1953 tillställts Florin. Även om flertalet av dem som erhållit del av meddelandet finge antagas ha insett, uttalade hovrätten, att meddelandet avsett bagatellartade avsteg från avdelningens ordningsföreskrifter, vore ordalagen likväl sådana, att de innebure förolämpning mot Florin. Genom förolämpningen hade Selling åsidosatt sin tjänsteplikt.

2 a. Föreskrifter i syfte att hindra Britta Lundblad utföra administrativt arbete å avdelningen under vikariat för Selling

Åklagaren erinrade under denna åtalpunkt till en början om vad som förekommit vid återbesättandet av tjänsterna som föreståndare och intendent vid avdelningen samt påstod att det efter Britta Lundblads utnämning ålegat Selling att, oavsett vilken uppfattning han hade om hennes lämplighet, befrämja hennes arbete å avdelningen och söka åstadkomma ett sådant samarbete med henne, som gagnade avdelningens verksamhet. I avsikt att tvinga henne att lämna befattningen hade Selling likväl på allt sätt motarbetat henne. Sålunda hade Selling i samband med sina semestrar åren 1952—1954, i samband varmed Britta Lundblad förordnats till hans vikarie, utfärdat promemorior, i vilka han bl. a. bestämt, att ankommande post antingen icke skulle överlämnas till vikarien, enär han själv ämnade sköta korrespondensen, eller också skulle besvaras allenast så, att besked gavs när föreståndaren ämnade återkomma, att inga utbetalningar finge äga rum, att ankommande telefonsamtal skulle mottagas av viss underordnad personal, att instrument och övrig utrustning skulle behålla sina platser samt att nyckeln till Sellings tjänsterum skulle handhas av viss annan person än vikarien. Åklagaren anförde vidare: Promemoriorna innehölle föreskrifter om långt gående inskränkningar i avdelningens verksamhet under Sellings bortovaro och hade uppenbarligen tillkommit för Britta Lundblad. Syftet med dem hade varit att hindra henne att utföra något administrativt arbete under vikariatet. Föreskrifterna hade varit till förfång för det allmänna genom att avdelningens verk-

samhet ej kunnat fortgå på normalt sätt, för enskilda personer genom att utbetalningar försenats, brev ej besvarats i tid och telefonkontakt ej kunnat erhållas med tjänstgörande avdelningsföreståndaren, samt för Britta Lundblad, enär de varit ägnade att nedsätta hennes auktoritet hos den henne underordnade personalen. Aklagaren yrkade ansvar i första hand för tjänstemissbruk, i andra hand för grovt tjänstefel.

Selling anförde till sitt försvar, efter att ha andragit exempel på vad han ansåge vara egendomligheter i Britta Lundblads uppträdande, att promemoriorna utfärdats för mycket korta tider, att 1952 års promemoria varit avsedd för annan tjänsteman än Britta Lundblad, att Selling 1953 icke räknat med, att vikarie skulle förordnas för honom, samt att 1954 års promemoria med hänsyn till den då tillspetsade situationen tillkommit främst för att skydda Selling och hans forskningsmaterial och icke i avsikt att nedsätta Britta Lundblad i personalens ögon.

Hovrätten utlät sig bl. a. att det väl stått Selling fritt att påverka tjänsteutövningen, i den mån bärande skäl därtill förelegat, men icke tillkommit honom att i diktatform inskränka vikariens befogenheter. Genom promemoriorna, av vilka i allt fall de båda senare uppenbarligen haft avseende å Britta Lundblad, hade Selling i väsentlig mån kringskurit vikariens tjänsteutövning. Härför hade Selling icke haft giltigt skäl utan hade genom deras utfärdande missbrukat sin ställning. Även om föreskrifterna varit ägnade att nedsätta Britta Lundblads auktoritet hos avdelningens personal kunde detta ej anses utgöra förfång för henne. I målet vore icke styrkt, att genom föreskrifterna eljest uppkommit förfång för det allmänna eller någon enskild. Vad Selling låtit komma sig till last kunde förty icke anses svårare än såsom tjänstefel, vilket — ehuru av ej ringa beskaffenhet — dock icke vore grovt.

2 b. Utestängande av Britta Lundblad från preparerings- och fotograferingshjälp

Aklagaren påstod: I sin egenskap av intendent hade Britta Lundblad haft skyldighet att bedriva forskningsarbete å avdelningen. Detta arbete hade det ålegat Selling att främja. I vad anginge fotograferings- och prepareringshjälp hade Selling under 1953 låtit annan forskares arbeten gå före Britta Lundblads, oaktat denne ej sysslade med viktigare arbeten än Britta Lundblad. Hon hade icke varit upptagen bland de forskare, som enligt ett Sellings meddelande den 1 januari 1953 skulle få fotograferings- och prepareringshjälp under 1953. Sedan Britta Lundblad vid ett tillfälle själv gjort fotokopior på avdelningens laboratorium, hade Selling för att hindra henne att arbeta i laboratoriet hållit detta låst, då avdelningens preparator ej varit där. Först någon gång under sommaren 1954, då Selling varit tjänstledig, hade Britta Lundblad av preparatorn fått nyckel till laboratoriet. Genom att i stor omfattning utestänga Britta Lundblad från nämnda hjälp och i stället gynna forskare med mera underordnad ställning hade Selling åsidosatt sin skyldighet att befrämja Britta Lundblads forskningsarbete. Härigenom hade han gjort sig skyldig till i första hand tjänstemissbruk, i andra hand grovt tjänstefel.

Selling gjorde gällande, att Britta Lundblad fått all den hjälp, varom hon uttryckt önskemål. Sellings berörda meddelande hade jämväl innefattat de arbeten Britta Lundblad planerat. Britta Lundblad hade å sin sida icke begärt förtursrätt. Ett visst arbete under 1953 hade av Selling bedömts såsom brådskande. Beslutet att hålla fotolaboratoriet låst efter tjänstetidens slut hade tillkommit efter framställning från preparatorn.

Hovrätten fann utrett, att eftersom avdelningens tekniska resurser icke varit tillräckliga, hade Selling såsom föreståndare haft att bestämma den tur, i vilken arbetena skolat utföras. Britta Lundblad hade vitsordat, att hon under 1953 av

laboratoriet fått den hjälp, varom hon uttryckt önskemål. Även om hon måst vänta på teknisk hjälp, kunde det icke anses styrkt, att hon otillbörligen missgynnats.

2 c. Otillbörligt behandlande av Britta Lundblad

Aklagaren gjorde gällande, att Selling avsiktligt och konsekvent behandlat Britta Lundblad med kyla, ovänlighet och nonchalans, sökt isolera henne från avdelningens verksamhet, visat bristande intresse för och motarbetat hennes forskningsarbete samt undvikit att komma i beröring med henne. Utöver vad som anförts under åtalpunkterna 2 a och 2 b hade Selling jämväl i övrigt motarbetat Britta Lundblad, bland annat genom muntliga instruktioner till den underordnade personalen, genom vilka hennes handlande i tjänsten inskränkts. Selling hade vidare beordrat Britta Lundblad att utföra arbeten av okvalificerad natur. Av de uppgifter som enligt praxis och instruktionen för museet tillkommit henne hade Selling ej låtit henne utföra annat än vetenskaplig undersökning av avdelningens samlingar. Selling hade motarbetat Britta Lundblad även genom att under den långa tjänstledighetsperioden maj 1954—februari 1955 beröva henne tillgång till avdelningens centrala handlingar. Selling hade i olika skrivelser utsatt Britta Lundblad för stark kritik samt riktat grundlösa och kränkande beskyllningar mot henne. Genom Sellings handlingssätt hade Britta Lundblad utsatts för svår psykisk påfrestning, vilken medfört att hon alltsedan november 1951 måst stå under läkarkontroll och åtnjuta läkarvård för att kunna härda ut på avdelningen. Då i början av 1956 stor risk förelegat, att hon skulle drabbas av sammanbrott, och hennes läkare ansett nödvändigt att hon flyttades från avdelningen, hade hon fått tjänstledighet från intendentsbefattningen. Akademien hade nödgats skaffa henne arbete — med bibehållen intendentslön — vid andra institutioner från och med den 1 april 1956, vilket medfört ökade kostnader för det allmänna. Genom Sellings åtgärder hade vidare Britta Lundblads arbete med hennes doktorsavhandling försenats. Selling hade genom sina förfaranden gjort sig skyldig till tjänstemissbruk eller i vart fall grovt tjänstefel.

Selling bestred, att han behandlat Britta Lundblad olämpligt, samt uppgav, att han på grund av sina erfarenheter bemött henne med en mer formell vänlighet och att han ej, med hänsyn till den ömtåliga situationen, velat lägga sig i hennes göranden. Han androg härefter vissa exempel på vad han fann vara mindre välbetänt i Britta Lundblads tjänsteutövning och anförde dem som skäl, varför han icke låtit henne utföra vissa, huvudsakligen löpande göromål å avdelningen.

Hovrätten bedömde åtalet i denna del huvudsakligen enligt följande. Ehuru den påfallande bristen på vänlighet i Sellings uppträdande mot Britta Lundblad och på intresse för hennes forskning ingalunda vittnade om goda chefsegenskaper eller tillbörlig mänsklig hänsyn, vore den ej av beskaffenhet att medföra ansvar för ämbetsbrott med mindre Selling handlat i uppsåt att nödga Britta Lundblad lämna avdelningen eller eljest tillskynda henne förfång och hans sätt att bemöta henne sålunda till äventyrs utgjort led i en målmedveten förföljelse. Hovrätten kunde icke anse det styrkt, att Selling hyst dylikt uppsåt. Vad beträffade påståendet att Selling i olika skrivelser utsatt Britta Lundblad för stark kritik samt riktat grundlösa och kränkande beskyllningar mot henne, vore att märka, att skrivelserna till stor del tillkommit efter anmodan av den paleobotaniska kommittén eller akademien samt att de skrivelser som särskilt innehållit nedsättande omdömen om Britta Lundblad avlätits under en tid, då Selling haft anledning att, bland annat för att undgå sinnesundersökning, försvara sig mot misstanken att ha vidtagit felaktiga tjänsteåtgärder i förhållande till Britta Lundblad. Med hänsyn till dessa och övriga omständigheter borde de i skrivelserna förekommande olämpliga uttalandena om Britta Lundblad icke skäligen föranleda ansvar för Selling.

3. *Anlitande å tjänstetid av museibitråde för arbete utom tjänsten*

Åklagaren anförde: Under 1953 och 1954 hade Selling tillställt olika myndigheter ett betydande antal inlagor; endast ett mindre antal av dem gällde frågor, beträffande vilka yttrande infordrats från Selling. I övrigt hade inlagorna huvudsakligen avsett aktioner och överklaganden, till vilka Selling tagit initiativ. Selling hade beordrat avdelningens kanslibitråde att å tjänstetid utskrive handlingarna. Detta skrivarbete hade tagit bitrådets arbetstid i anspråk under minst fem månader, motsvarande en kostnad för statsverket av 4 000—5 000 kronor. Enär Selling icke varit berättigad att låta bitrådet å tjänstetid utföra detta arbete, yrkades ansvar å Selling för tjänstefel.

Selling påstod att samtliga handlingar utgjort skrivelser i tjänsten.

Hovrätten fann att även om skrivelserna haft samband med Sellings tjänst, likväl vissa av dem avsett aktioner, som varit opåkallade, och andra haft en omfattning, som icke stått i rimligt förhållande till syftet. Emellertid kunde skrivarbetet, omfattande tillhopp omkring 220 sidor, icke ha tagit tillnärmelsevis så lång tid som åklagaren angivit; den tjänstetid som åtgått kunde ej ha varit så lång, att Selling kunde fällas till ansvar i denna del.

4. *Försvårande av den paleobotaniska kommitténs arbete*

Åklagaren gjorde härom gällande bl. a.: Såsom avdelningsföreståndare hade det ålegat Selling att efterkomma kommitténs anmodan att inställa sig inför kommittén och att besvara dess frågor. Selling hade emellertid vägrat att inställa sig till kommitténs sammanträden den 28 oktober 1953 och den 9 februari 1954. Vad gällde sammanträdet den 2 november 1953 hade Selling visserligen erhållit kallelse blott kort stund före den för sammanträdet utsatta tidpunkten. Det sammanträde, som Selling påstått sig ha haft samma dag, hade emellertid icke bort hindra honom att inställa sig inför kommittén någon timme senare på dagen eller en senare dag. Vid ett tillfälle hade Selling yttrat att han icke ville ingå i överläggningar med kommittén. Sellings åtgärder sedan han mottagit kallelse till sammanträde måste anses ha inneburit vägran att över huvud inställa sig inför kommittén. Selling hade vidare antingen underlåtit att till kommittén avgiva svar å framställda frågor eller icke besvara två av dem, vilka rörde Britta Lundblad, tillfredsställande. Genom att sålunda och även i övrigt visa tredska mot kommittén hade Selling försvårat och fördröjt dess arbete till förfång för det allmänna. Ansvar yrkades därför i första hand för tjänstemissbruk och i andra hand för grovt tjänstefel.

Selling bestred, att han vägrat komma till något sammanträde samt anförde bl. a. ytterligare: Selling hade ansett sig oförhindrad söka åstadkomma en opartisk sammansättning av kommittén samt hade, efter besked av sin jurist, anført jäv mot två ledamöter av kommittén. Han hade ansett kommitténs uppträdande mot honom egenartat och därför ej velat inställa sig inför kommittén utan juridiskt bitråde. Hans bitråde hade dock varit förhindrat den 9 februari 1954. Selling hade i skrivelse den 25 februari 1954 till akademien besvarat kommitténs frågor, även om, med hänsyn till att kommittén begränsat tiden, svaren icke kunnat bli utfömliga.

Hovrätten ansåg, att med hänsyn till akademiens ställning såsom chefsmyndighet för museet det ålegat Selling att efter kallelse inställa sig till sammanträde med kommittén samt att tillhandahålla denna begärd utredning. Vad gällde sammanträdet den 28 oktober 1953 var Selling icke övertygad att ha vägrat inställa sig. Det hade icke ålegat honom föreslå ny tid den 2 november 1953. Icke heller vore styrkt, att Selling fällt yttrande, att han icke ville ingå i överläggningar med

kommittén. Då det gällde att bedöma Sellings uteblivande från inspektionen och sammanträdet den 9 februari 1954 och hans sätt att besvara de av kommittén uppställda frågorna fastslog hovrätten bl. a., att därav såvitt visats ej uppkommit förfång, att Selling icke saknat fog för antagande att vid sammanträdet skulle uppkomma frågor, vid vilkas behandling han skäligen bort få anlita juridiskt biträde, att Sellings uppgift om den av honom anlitate juristens förhinder den 9 februari 1954 icke vederlagts, att den omständigheten att Selling ställt sin skrivelse den 25 februari 1954 till akademien uppenbarligen ej kunde tillmätas betydelse samt att Selling ej haft anledning förmoda att hans mindre nöjaktiga besvarande av två utav kommitténs frågor kunnat medföra nämnvärd olägenhet. Hovrätten fann förty, att Selling väl förfarit felaktigt i nyssnämnda två hänseenden men att felen icke innefattade tjänstemissbruk och ej heller kunde tillräknas Selling såsom försummelse, oförstånd eller oskicklighet.

5. Yttranden mot vissa personer och institutioner i skrivelse till riksdagens revisorer

Åklagaren anförde: Den 10 oktober 1953 begärde riksdagens revisorer i skrivelse upplysningar angående bland annat riksmuseets administration. Museidirektören infordrade uppgifter av samtliga avdelningsföreståndare och avlät därefter på museets vägnar svar till revisorerna. Selling, som meddelat museidirektören, att han avsåg att själv svara revisorerna, tillställde dem en den 24 oktober 1953 dagtecknad skrivelse. I denna yttrade Selling till en början som svar på fråga om sättet för handläggning av de rent administrativa arbetsuppgifterna bland annat, att museets kamrerare icke rätt tjänat museets intressen och heller icke uppfyllt författningens bestämmelser rörande sina tjänsteåligganden. På fråga om erfarenheter av den ordning, som tillämpades vid handläggning av administrativa ärenden, svarade Selling i skrivelsen bl. a. att hans erfarenhet icke vore god samt lämnade en utförlig motivering för påståendet. Det syntes därför påkallat att åtgärder vidtoges för att åt organisationen giva en mer ändamålsenlig prägel. Akademiens inseende över museet genom två inspektorer för varje avdelning vore en administrativ detalj, som saknades beträffande motsvarande institutioner vid universitetet. Saken vore liksom annat i museets organisation nu en relik och måste, helst som statsrevisorerna funnes att tillgå, betraktas som en anomali. Tiden syntes mogen att i likhet med vad som skett med Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut göra museet till en enhet, som med egen styrelse utan akademiens mellanhand underställdes ecklesiastikdepartementet.

Selling uppräknade härefter, anförde åklagaren vidare, i skrivelsen ett antal i särskilda punkter angivna anmärkningar mot Florin, Geijer, Westgren, akademiens förvaltningsutskott och — efter en mer allmänt hållen kritik av dess verksamhet — akademien. Utöver de särskilt angivna anmärkningarna hade Selling även eljest i skrivelsen gjort kritiska uttalanden om Florin, Geijer, Westgren, utskottet och akademien samt uttalat sig klandrande om museets kamrerare. Dessa anmärkningar och uttalanden hade till största delen innefattat kränkande eller nedsättande omdömen och påståenden om rättsstridiga handlingar. Då revisorerna icke hade befogenhet att meddela besked eller väcka förslag i sådana frågor som anmärkningarna gällde, hade Selling saknat anledning att till revisorerna framställa anmärkningarna. Sellings syfte med skrivelsen hade varit att få tillfälle att upprepa de anmärkningar, som tidigare ogillats av justitiekanslersämbetet och Kungl. Maj:t. Genom anmärkningarna och uttalandena, som medfört förfång för de utpekade, hade Selling åsidosatt de krav som måste ställas på en ämbetsman i hans ställning. Då anmärkningarna framställdes i skrivelse till revisorerna, hade de kommit till riksdagens kändedom; därmed måste de anses ha spritts bland allmänheten. Skrivelsen hade stencilerats i minst 100 exemplar, och det funnes därför anledning antaga att

den av Selling tillställts ett stort antal personer. Särskilt de uppenbarligen falska påståendena om akademien och förvaltningsutskottet vore ägnade att undergräva aktningen för dessa myndigheter. På grund av det anförda yrkade åklagaren ansvar å Selling i första hand för tjänstemissbruk, i andra hand för grovt tjänstefel samt i tredje hand — såvitt gällde uttalanden om tjänstemän — för missfirmelse mot tjänsteman och — vad gällde uttalanden om myndigheter — för samhällsfarlig ryktesspridning.

Selling uppgav, att hans syfte med skrivelsen varit att få omorganisation till stånd; för att visa behovet av dylik hade det varit nödvändigt att giva exempel på hur illa den tillämpade styrelseformen fungerade. Anmärkningarna vore berättigade men då Selling haft endast en vecka till sitt förfogande för avfattandet, hade han icke hunnit utforma skrivelsen såsom han velat. Han hade icke haft för avsikt att missfirma några myndigheter eller personer. Skrivelsen hade stencilerats i endast 20 exemplar.

Hovrätten fastslog i sina domskäl bl. a. att såvitt framginge av tjänsteskrivelsen hade Selling med den åsyftat att påverka revisorerna att väcka förslag om upphävande av akademiens ställning såsom chefsmyndighet för museet och om avskaffandet av inspektoraten vid museets avdelningar. Oaktat revisorerna ej infortrat något yttrande av Selling, hade denne självfallet varit berättigad att i förenämnda syfte till dem avlåta skrivelse i tjänsten samt att till motivering av sin framställning rikta saklig kritik mot akademien, dess förvaltningsutskott och tjänstemän samt inspektorerna.

Selling hade emellertid, fortsatte hovrätten, tillvitats dels Florin att ha författningsstridigt från avdelningen bortfört en omfattande samling tjänstebrev och däri-genom förverkat det förtroende, som rätten till nyckel till avdelningen innebure, samt att ha gjort sig skyldig till ödesdigert maktbruk och utspritt oriktiga påståenden om verksamheten vid avdelningen ävensom uttalat osannfärdiga äreröriga beskyllningar rörande Selling, dels Geijer att ha bidragit till förvaltningsutskottet lämnat uppenbart oriktiga uppgifter till stöd för utskottets och Geijers handlande, att ha medverkat till att för avdelningen viktiga ärenden upptagits till avgörande i akademien utan hänsyn till rättsenlighet samt att ha fortsatt att utan hänsyn till sina åligganden som inspektor och med åsidosättande av övriga rimliga krav på rättsenlig handläggning motverka avdelningens intresse till förmån för akademiledningens. Selling hade vidare om Westgren uttalat att denne icke sört för att avdelningens intressen tillvaratoges och dess ärenden ägnades rättsenlig behandling, att det för avdelningens och Sellings normala tjänsteverksamhet vore ett angeläget behov att denna bristande rättsenlighet från Westgrens sida eliminerades samt att Westgren genom åsidosättande av ett honom givet uppdrag att utreda avdelningens anslagsbehov och med tillägg av oriktiga uppgifter bidragit till att akademiens behandling av en viktig petitafråga försenats.

Dessa kränkande uttalanden om Florin, Geijer och Westgren vore enligt hovrättens uppfattning, med hänsyn till omständigheterna, icke försvarliga. Tillvitelsen mot Florin att ha författningsstridigt bortfört tjänstebrev från avdelningen avsåge ej åtgärd i dennes tjänst och vore vid sådant förhållande att bedöma som ärekränkning. De övriga beskyllningarna mot Florin och tillvitelserna mot Geijer och Westgren avsåge åsidosättande av tjänsteplikt och innefattade förty missfirmelse mot tjänsteman. Genom samtliga förenämnda uttalanden hade Selling åsidosatt sin tjänsteplikt.

Om förvaltningsutskottet hade Selling yttrat, fann hovrätten, dels att det i talrika handlingar vore belagt, att utskottet ej iakttagit bestämmelser i vare sig allmän lag, akademiens grundstadgar, instruktionen för museet eller donationsbestämmelser, dels att utskottet i yttrande till justitiekanslersämbetet i akademiens namn framställt grovt oriktig insinuation rörande Sellings tjänsteverksamhet. I fråga om akademien hade Selling uttalat, att i sådana fall, då kollegiala svårigheter häm-

made ledamöters ingripande mot andra ledamöters åtgärder, även när dessa strede mot lag och förordning, en utomstående, en underordnad instans eller en underordnad persons utsikter till rättsenlig behandling av ärendena a priori icke vore att påräkna samt att akademien i ärende angående anslagsäskande av Selling avlätit en skrivelse till Kungl. Maj:t med uppenbart oriktiga uppgifter.

Hovrätten fann, att enär nu återgivna uttalanden vore till formen kränkande och, enligt vad utredningen gäve vid handen, till innehållet oriktiga eller väsentligt överdrivna, hade Selling genom deras upptagande i tjänsteskrivelsen åsidosatt sin tjänsteplikt. Genom att tillställa revisorerna skrivelsen kunde Selling likväl ej anses ha spritt dess innehåll bland allmänheten; och det vore icke styrkt att den tillställts andra än revisorerna samt möjligen akademien och museidirektören. Uttalandena om förvaltningsutskottet och akademien vore ej av beskaffenhet att orsaka förfång. Selling vore förty i denna del förfallen till ansvar allenast för tjänstefel, vilket icke vore grovt.

Hovrätten fann det i Sellings skrivelse — i vilken mera riktats angrepp mot vissa tjänstemän och myndigheter än framförts kritik mot påstådda fel och brister i organisationen — förekomma även andra uppenbart olämpliga uttalanden. Emellertid vore dessa yttranden icke i sådan mån kränkande att de borde medföra ansvar för Selling.

Den ledamot av domstolen, som var referent i målet, var i förevarande del skiljaktig samt anförde i huvudsak. För att visa behovet av den av honom önskade omorganisationen hade Selling varit berättigad att kritisera vid museet rådande förhållanden och även att giva exempel på huru, enligt Sellings förmenande, styrelseformen fungerade. De av Selling i skrivelsen gjorda anmärkningarna och uttalandena måste anses vara uttryck för Sellings åsikt angående däri angivna förhållanden. Vål hade Selling i viss utsträckning riktat sin kritik mera mot vissa tjänstemän och myndigheter än mot påstådda fel och brister i organisationen ävensom vid framförande av kritiken delvis använt ordalag som varit olämpliga och stötande. Emellertid måste de sålunda använda ordalagen ses i det sammanhang de förekommo och avseende fästas mera vid skrivelsens syfte än vid framställningssättet. Referenten fann förty skrivelsen icke böra medföra ansvar för Selling.

Hovrättens bedömande av de olika åtalspunkterna kan sammanfattas i denna uppställning:

Ansvar yrkat för	Ansvar ådömt för
1 a. <i>Hindrande av Florin att bedriva forskningsarbete å avdelningen</i>	
1:a hand tjänstemissbruk	tjänstefel
2:a hand grovt tjänstefel	(två ledamöter ogillade åtalet)
1 b. <i>Beskyllning mot Florin, att denne begått rättsstridiga åtgärder mot avdelningen</i>	
1:a hand ärekränkning	ärekränkning
2:a hand tjänstefel	
2 a. <i>Föreskrifter i syfte att hindra Britta Lundblad utföra administrativt arbete å avdelningen under vikariat för Selling</i>	
1:a hand tjänstemissbruk	tjänstefel
2:a hand grovt tjänstefel	
2 b. <i>Utestängande av Britta Lundblad från preparerings- och fotograferingshjälp</i>	
1:a hand tjänstemissbruk	åtalet ogillat
2:a hand grovt tjänstefel	

Ansvar yrkat för	Ansvar ådömt för
2 c. <i>Otillbörligt behandlande av Britta Lundblad</i>	
1:a hand tjänstemissbruk	åtalet ogillat
2:a hand grovt tjänstefel	
3. <i>Anlitande å tjänstetid av museibiträde för arbete utom tjänsten</i>	
tjänstefel	åtalet ogillat
4. <i>Försvårande av den paleobotaniska kommitténs arbete</i>	
1:a hand tjänstemissbruk	åtalet ogillat
2:a hand grovt tjänstefel	
5. <i>Yttranden mot vissa personer och institutioner i skrivelse till riksdagens revisorer</i>	
1:a hand tjänstemissbruk	i vissa fall: ärekränkning, missfirmelse
2:a hand grovt tjänstefel	mot tjänsteman och tjänstefel
3:e hand missfirmelse mot tjänsteman och samhällsfarlig ryktesspridning	i andra fall: åtalet ogillat (referenten ogillade åtalet helt i denna del)

Hovrätten dömde Selling till ett bötesstraff om 50 dagsböter å 30 kronor. Två ledamöter voro skiljaktiga och dömde allenast till 30 dagsböter, därvid den ene som skäl anförde, att han särskilt beaktat det lidande, som förorsakats Selling genom att denne under en tid av mer än åtta månader nödgats vara ledig från sin tjänst för undergående av sinnesundersökning.

Selling förpliktades vidare utge 100 kronor i yrkat skadestånd till Florin. Såväl dennes talan om rättegångskostnader (ca 12 500 kronor) som Britta Lundblads skadeståndstalan (ca 12 650 kronor) samt yrkande om rättegångskostnader (ca 23 000 kronor) ogillades däremot. Sellings offentlige försvarare tillerkändes, av ett bevärdigt arvode å 94 000 kronor, skäligen ansedda 64 000 kronor jämte ersättning för vissa kostnader. Selling ålades återgälda statsverket kostnaderna för försvaret med ett jämkat belopp av 6 000 kronor.

Referenten var i fråga om rättegångskostnaderna skiljaktig så till vida, att han ville tillerkänna försvararen 75 000 kronor samt förplikta Selling att återgälda allenast 2 000 kronor. Referenten anförde därvid. Skyldigheten för Selling att återgälda statsverket kostnaderna som utgivits av allmänna medel skulle begränsas till sådana, som uppkommit i de delar av målet, vari åklagarens talan bifallits. Emellertid borde beaktas att — även i dessa delar — kostnaderna väsentligt ökat genom att dels målet på grund av åklagarens såväl före huvudförhandlingen som under densamma framställda, av hovrätten icke bifallna yrkande om sinnesundersökning erhållit en avsevärt större omfattning än eljest skulle ha blivit fallet, dels utredningen försvarats på grund av den långa tid, som förflutit efter begäendet av de brottsliga gärningarna. Med hänsyn till det sagda och då det belopp Selling skulle återgälda statsverket borde stå i rimligt förhållande till hans brottslighet, fann referenten detsamma skäligen böra jämkas mer än majoriteten ansett.

*

Mot hovrättens dom har åklagaren såväl i själva saken som i fråga om rättegångskostnaderna fullföljt talan. Selling och försvararen ha allenast fullföljt beträffande rättegångskostnaderna.